

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ГОДИНА 5

БЕОГРАД 1936 ГОДИНЕ

КЊИГА 3

XVI РЕДОВНИ САСТАНАК

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДРЖАН 26 ФЕБРУАРА 1936 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

ПРЕТСЕДАВАО

ПРЕТСЕДНИК

СТЕВАН ЂИРИЋ

СЕКРЕТАР

АНТЕ КОВАЧ

Присутни г. г. Министри: Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова др. Милан М. Стојадиновић; Министар без портфеља др. Шефкија Бехмен; Министар пољопривреде Светозар Станковић; Министар социјалне политике и народног здравља и заступник Министра физичког васпитања народа Драгиша Цветковић; Министар грађевина др. Марко Кожул; Министар просвете Добривоје Стошовић; Министар финансија Душан Летица; Министар правде др. Миле Мишкулин; Министар пошта, телеграфа и телефона др. Бранко Калуђерчић; Министар без портфеља др. Михо Крек.

ПОЧЕТАК У 11.30 ЧАСОВА

САДРЖАЈ:

Пре дневног реда:

1 — Читање и усвајање записника XV редовног састанка;

2 — Одговор Претседника Народне скупштине на кратко питање народног посланика Мите Димитријевића.

Говорници: Војислав Лазић, секретар Народне скупштине Анте Ковач, Претседник Народне скупштине Стеван Ђирић (2 пута), Мита Димитријевић, Манфред Паштровић.

Дневни ред:

Претрес у начелу предлога буџета државних расхода и прихода са предлогом финансијског закона за буџетску 1936/37 годину.

Говорници: Др. Василије Јовановић, Драгомир Миловановић, Претседник Народне скупштине Стеван Ђирић (два пута), Стојадин Димитријевић, др. Милован Пинтеровић, др. Сулејман Хафизадић, Никола Кабалин, Живота Милановић, др. Часлав Никитовић, Министар финансија Душан Летица.

Претседник Стеван Ђирић: Господо народни посланици, отварам XVI редовни састанак Народне скупштине. Молим господина секретара да прочита записник прошле седнице.

Секретар Анте Ковач прочита записник XV редовног састанка.

Претседник Стеван Ђирић: Има ли ко од госпode народних посланика да учини какву примедбу на записник? (Војислав Лазић: Молим за реч).

Господин Војислав Лазић има реч.

Војислав Лазић: Господо народни посланици, у записник није уписана изјава, коју је наш друг Никола Прека дао у име целе опозиције. Она је требала у записник да уђе у целини, онако како је дата. Међутим, то није учињено и, господо, видели смо јуче један жалостан догађај, који се одиграо у овоме Дому, и ја, протестујући противу тога, што у записнику није све тачно наведено, а у име своје и другова, Уроша Стајића и Луке Аврамовића, дајем изјаву и примедбу на записник овакве садржине: (Почиње да чита изјаву која садржи увредљиве тврдње и непарламентарне изразе).

Претседник Стеван Ђирић: Опomiњем народног посланика г. Лазића на ред за непарламентарне изразе и инсинуације, и ако у томе правцу настави, ја ћу му одузети реч.

Војислав Лазић: (наставља да чита изјаву).

Претседник Стеван Ђирић: Одузимам реч народном посланику г. Лазићу због прочитаних ин-

синуација. (Војислав Лазих наставља и даље да чита изјаву).

Има реч секретар г. Анте Ковач.

Секретар Анте Ковач: Изјава, за коју жели господин посланик Војислав Лазих да уђе у записник, убележена је у записник а цела изјава текстуелно ушла је у Стенографске белешке. Према томе ја његову примедбу на записник не могу да примим.

Претседник Стеван Ђирић: Прима ли Народна скупштина записник прошлог састанка онако како је прочитан? (Прима. — Граја на левици.) Објављујем да је прочитани записник примљен. Господе народни посланици, господин народни посланик Мита Димитријевић ставио је ово кратко питање:

„1) Да ли је мени долазила делегација Главног радничког савеза да ме моли да треба помоћи Раднички савез;

2) Да ли сам вољан да се зложим како би у буџету за 1936/37 годину била унета помоћ јавним берзама за изгладнеле и незапослене раднике;

3) Може ли Народна скупштина дати какву одређену помоћ за исхрану незапосленог радништва, као што је то учинила приликом одређивања зимске помоћи; и

4) Сматрам ли да треба наћи начина како би се пре одређивања сталне помоћи незапосленом и гладном радништву, још одмах одредила брза помоћ да би се очајање у гладном радништву задржало од јачих протеста, како му је наговештено и од стране самих пријављених делегата.”

Господе народни посланици, на ово кратко питање имам част да одговорим, да је иста делегација посетила и мене као Претседника Народне скупштине и да сам ја обећао делегацији да ћу, колико стоји у моме делокругу, урадити све да олакшам положај нашега радништва, да сам спреман, као и за зимску помоћ, да дам једну већу своту нашем изгладнелом радништву и да сам дао као привремену помоћ 20.000 динара с тим да заинтересовани одлуче да ли да се ово подели Берзи рада у Београду или друкчије. Чим добијем о томе извештај, они ће добити већ ову унапред одређену своту. Молим г. Димитријевића да се изјасни да ли је задовољан овим одговором или није.

Мита Димитријевић: Господе, изјављујем да сам задовољан овом изјавом донекле. Задовољан ћу бити ако глас гладнога радништва нађе одзива у Влади. (Жагор и смех). Господе, немојмо се смејати гладним радницима. (Гласови: Не смејемо се!).

Претседник Стеван Ђирић: Молим Вас, господе, да будете мирни.

Мита Димитријевић (наставља): Ако се смејете мени онда је то већи стид, јер ја заступам гладно радништво овде, а ако се будете смејали и даље немојте се изненадити ако доцније дочекаете буру.

Господе народни посланици, ја мислим да је дошло до ваше свести, као што је Господин Претседник Народне скупштине дао осетити да је и до његове свести дошло, да ту не може бити разлике између левице и деснице и ако ви хоћете да правите разлику, знајте да то на вашу штету чините. (Жагор).

Претседник Стеван Ђирић: Молим вас да не упадате у реч говорнику.

Мита Димитријевић (наставља): Господе народни посланици, сто хиљада незапослених и гладних радника има у нашој земљи, сто хиљада очајних душа, сто хиљада очајних душа које у данима крајњег очајања могу проговорити још страшније, али да до тога не дође ево ја чиним апел Краљевској влади у овоме и молим Господина Претседника Краљевске владе да ме чује. Ако ви нећете, господе, он ће ме чути, јер верујем да Претседник Краљевске владе има осећање веће одговорности него ви. Господе, ми смо започели јавне радове. Овом приликом ја хоћу да учиним један апел. Ако се хоће да ти јавни радови буду од користи, да народ, незапослен и гладан, добије накнаду, добије могућности да живи. онда се морају фиксирати наднице а не сме се допустити да послодавци снижавају наднице све ниже и ниже, већ је потребно фиксирати наднице на 25 динара. Тек онда ће господе од тога кредита имати користи гладно и незапослено становништво. Овим сам свршио а даље вам на савести остављам.

Претседник Стеван Ђирић: Господе народни посланици, има реч г. Манфред Паштровић.

Manfred Paštrović: Gospodo narodni poslanici, hteo sam da dođem na ovu govornicu da sa nje još jedanput konstatujem: da se od strane Kraljevske vlade i g. Pretsednika Narodne skupštine sistematski krši Poslovnik. Ja konstatujem, gospodo, da je uzaludno ovde o tome više govoriti. Uzaludno je, velim, o tome više govoriti, jer se Kraljevska vlada cinički smeje na ono što mi ovde iznosimo i cinički prelazi preko svega što se u Narodnoj skupštini događa. Ja hoću, gospodo, da konstatujem da se danomice krši, pored ostalih, i ovaj § 120 Poslovnika koji kaže: „Čim Pretsednik opazi u Narodnoj skupštini lica koja nisu poslanici i ne pripadaju osoblju skupštinskog, narediće da se ta lica uklone.” Gospodo narodni poslanici, mi danomice upozorujemo Gospodina Pretsednika Narodne skupštine da se u ovoj Skupštini nalazi jedan čovek koji nema ništa zajedničkog sa narodnim poslanicima i koji se, uz to, još i cinički smeje kad ga neko od narodnih poslanika pogleda. Taj je čovek šef Kabineta Gospodina Pretsednika Vlade, g. Gašić. Gospodo narodni poslanici, ja ne bih ni uzeo reč da govorim o povredi ovoga člana Poslovnika da se nije dogodilo to, da je Gospodin Pretsednik Narodne skupštine zajedno sa Kraljevskom vladom doveo ovde u Narodnu skupštinu polismane i žandarme. I to Kraljevska vlada dozvoljava u Skupštini, kršeći time jasne odredbe Poslovnika.

Ja vas, gospodo narodni poslanici, upozoravam na jedno: nemojte nas terati odavde iz Narodne skupštine. Lako je vama terati nas odavde sa govornice ali je teško nama u narodu, kad odemo na teren. Jer, gospodo, dok meni na terenu kažu da sam izdajica hrvatskoga naroda, dotle me vi terate odavde iz Narodne skupštine. Dokle nas na terenu zovu izdajicama, dotle nas Kraljevska vlada naziva klovnovima i kaže za Narodnu skupštinu da je ovo cirkus. Ja Vas, možda u dvanaestom času, opominjem i molim: nemojte nas naterati da napustimo Narodnu skupštinu, jer ako do toga dode, onda ćete videti šta će se posle toga dogoditi.

Претседник Стеван Ђирић: Господе, ја сам јуче дао изјаву, коју је Народна скупштина примила. Сада могу само поновити: да су моја наре-

ђења имала једини смисао да се обезбеди сигурност господи народним посланицима, и то на свима странама без разлике, јер не желим, по ономе што знам из званичних и полузваничних извештаја, да се десе догађаји који би наш парламентаризам компромитовали, а та моја наређења не стоје ни у каквој опреци са Законом о пословном реду у Народној скупштини.

Прелазимо на дневни ред. На дневном је реду: Претрес у начелу предлога буџета државних расхода и прихода са предлогом финансијског закона за буџетску 1936/37 годину.

Извештај већине Финансијског одбора прочитаће секретар г. Анте Ковач.

Секретар Анте Ковач чита извештај већине Финансијског одбора, који гласи:

„НАРОДНА СКУПШТИНА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Финансијски одбор

Х Бр. 84

24 фебруара 1936 год.

у Београду.

Господину

СТЕВАНУ ЂИРИЋУ

Претседнику Народне скупштине — Београд

ГОСПОДИНЕ ПРЕТСЕДНИЧЕ,

Част ми је у прилогу ./, послати Вам за саопштење Народној скупштини мишљење већине Финансијског одбора Бр. 84 од 24 фебруара 1936 год. по питању претреса предлога буџета и финансијског закона за 1936/37 годину.

Због прекида претреса буџета у појединости ма отсуством респективних министара ово мишљење није обухватило и претрес буџета у појединостима.

Претседник

Финансијског одбора,

Мита Димитријевић, с. р.

НАРОДНОЈ СКУПШТИНИ

У вези са својим актом бр. 83 од 24 фебруара 1936 године већина Финансијског одбора има част поднети Народној скупштини следеће:

Финансијски одбор већ приликом начелног претреса експозеа г. Министра финансија и предложеног буџета за 1936/37 годину са финансијским законом установио је ово што следује:

1 — Да му је немогуће у потпуности оцењивати основе финансијске политике, која се кроз њих изражава, пошто г. Министар финансија ни на изричите и понављане захтеве није дао преглед стања државних обавеза разних облика и порекла, односно није дао могућности за њихово планско сређивање.

2 — Г. Министар финансија у свом експозеу констатује да је национални приход пао услед привредне депресије од 80 на 32, односно на 25 милијарди динара, дакле на 1/3 ранијег прихода. Национални приход претставља у предложеној висини око 40%, а заједно са самоуправним бу-

џетима преко 50% прихода, те је у тој висини неподносив, јер претставља једно претерано и неостварљиво оптерећење народа.

3 — Предложени буџет је за милијарду динара већи од последњег фактички оствареног буџета, значи да је једна илузија и фикција ако се данас, кад је наша привреда још више исцрпљена и задужена, предвиђа за милијарду динара већи приход. Према томе поднети буџет није реалан.

4 — Поред обећања Владе г. др. Милана Стојадиновића, да ће олакшати пореске терете, приходи непосредних пореза предвиђени су са цифром од 2,299 милиона динара. Према завршним рачунима за прошле буџетске године 1933/34 остварени приходи од непосредних пореза износили су 2,104 милиона динара, а у години 1934/35 износили су 2,198 милиона динара. Према томе захтева се за 100 до 200 милиона динара већи приход од непосредних пореза него што је био у ранијим годинама. Дакле не само да се не дају никакве олакшице, него се порески приходи још и повећавају.

Можда најтежи приговор, који се овом буџетском предлогу има учинити, у томе је што би током буџетске године 1936/37 престало оно једино олакшање учињено нашем земљорадничком народу снижавањем земљарине на 1/3 са важењем за пореску годину 1936. Ако би предложени буџет у тој ставци остао неисправљен, наши земљорадници, чија економска ситуација није ни у колико иначе побољшана, имали би већ 15 марта 1937 године да носе земљарину у пуном пређашњем износу, т. ј. за читавих 50% више него пореске године 1936.

5 — Не дајући потпун преглед државних обавеза г. Министар финансија није могао да скрије чињеницу да летећи дугови јавне управе стално расту. Исто тако није могао да пружи Финансијском одбору довољно умишавајућег обавештења о модалитетима регулисања обавеза по ранијим државним дуговима на страни, тако да Финансијском одбору читава кредитна политика Владе г. др. Милана Стојадиновића за неговање државног кредита не улива више поверења него колико оно долази до изражаја у сталном порасту дисажија на динар, а који пораст не потиче од пасивности нашег трговинског биланса него је неоспоран доказ неповерења посвећене јавности у солидност наше државне финансијске ситуације, као и у неодређености, а услед тога пуне неизвесности наше финансијске и економске политике.

6 — Предлог финансијског закона предвиђа у § 53 да се једноставно приме к знању и озаконе до сада издате уредбе Министарског савета, међу њима и Уредба о заштити земљорадника од 30 септембра 1935 године, Уредба о заштити новчаних завода и њихових веровника, Уредба о смањењу припадљности државних и самоуправних службеника итд. Већ саме те уредбе захтевале би по далекосежности питања и интереса које регулишу детаљан и исцрпан претрес, како са гледишта финансијског тако и са гледишта економнополитичког, а Уредба о смањењу припадљности државних и самоуправних службеника, нарочито са гледишта социјалног, а с обзиром на непожељна дејства на правилно функционисање јавне управе.

Имајући све горње у виду као и многе друге појединачне недостатке предложеног буџета, Финансијски одбор приступио је претресу у појединостима са чврстом вољом да кроз овај буџетски предлог спроведе најстрожију штедњу како одговара стварно изванредно тешком економском стању народних маса и да, вршећи снижавање на свима оним позицијама за које нису везани витални интереси државе и нације, омогући одговарајуће снижавање на страни прихода, обезбеђујући неопходно олакшање пореских терета земљорадника и ситних привредника.

У том своме раду Финансијски одбор прекинут је недоласком ресорних Министара већ три дана по започетом претресу предлога буџета у појединостима. Неоспорно је да за савестан и исцрпан претрес у појединостима једног буџета са толиким крупним недостатцима нико озбиљан не би могао ни примити рок од три дана нити обавити овако велики и по државу значајни посао.

24 фебруара 1936 год.

Београд

Претседник
Финансијског одбора,
Мита Димитријевић, с. р.

Потпретседник,
Ото Гавриловић, с. р.

Чланови:

Др. Мирко Косић, с. р.
Др. Иван Ловренчић, с. р.
Илија П. Михаиловић, с. р.
Војислав Ђорђевић, с. р.
Милан Вукићевић, с. р.
Живота Милановић, с. р.
Јеремија Протић, с. р.
Боривоје Ђурић, с. р.
Миливоје Ђ. Перић, с. р.
Ђорђе Јевтић, с. р.
Др. Шиме Кулишић, с. р.
Иван Јанжековић, с. р.
Драгиша М. Стојадиновић, с. р.
Инж. Никола Кабалин, с. р."

„НАРОДНА СКУПШТИНА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Финансијски одбор

Х Бр. 84

24 фебруара 1936 год.

у Београду.

Господину

СТЕВАНУ ЂИРИЋУ

Претседнику Народне скупштине — Београд

ГОСПОДИНЕ ПРЕТСЕДНИЧЕ,

Част ми је послати Вам за саопштење Народној скупштини приложени акт који је као резолуција био примљен у Финансијском одбору са 16 гласова против 4 на XIV седници од 20 фебруара ове године.

Претседник
Финансијског одбора,
Мита Димитријевић, с. р.

НАРОДНОЈ СКУПШТИНИ

Финансијски одбор има част саопштити Народној скупштини одлуку донету на XIV седници Финансијског одбора Народне скупштине држане 20 фебруара 1936 године примљене са 16 гласова за а 4 гласа против.

Та одлука гласи:

Скупштински Финансијски одбор данас саопштене му дописе и то: Министарства финансија (Буџетско одељење) од 18 фебруара о. г. број 50, упућен Претседништву Народне скупштине који садржи предлог хитности за законски предлог о буџету и финансиском закону за годину 1936/37 и Претседништва Народне скупштине (Опште одељење) Претседништво Финансијског одбора од истог дана број 991 који је поменути допис Министарства у простом препису достављен са извештајем да је Народна скупштина на свом састанку од 18 о. м. исти у целости по извршеном саопштењу, изволела усвојити — не прима на повољно знање са следећих посматрања:

I

Чланови скупштинског Финансијског одбора присуствовали су седници Народне скупштине 18 о. м. и тако били очевидци развоја догађаја од почетка до краја исте, те тврде: да је напред означени допис Министарства заиста, Народној скупштини онда саопштен али, да га она није усвојила јер усвојити га је могла само гласањем извршеним на један од начина предвиђених у §§ 89—96 скупштинског Пословника а никакво гласање онде и оном приликом нити је спроведено нити се под оним и онаквим околностима, у истини спровести могло. Зато ако би записник са ове скупштинске седнице садржавао какву било констатацију о обављеном гласању, тај део истога има се сматрати за акт кривотворења (фалсификат) — кривично дело злочине природе. Исто тако се има сматрати и сведочанство стенографских бележака, јер ако је претседавајући овакав закључак стенографу саопштио, то се не може узети као пуноважна скупштинска одлука, кад она није ни на који начин (а најмање прописано) изражена од Скупштине — ово утолико пре што такво евентуално проглашење нису чули ни дознали ни претседавајућем најближи (потпретседници и секретари), а камо ли од њега удаљени народни посланици. То би дакле у најбољем случају могла бити одлука претседавајућег а не Народне скупштине.

II

Захтев о хитности буџета је неуставан и против закона. Буџетска расправа не може се спроводити по скраћеном поступку, прописаном за друге законске предлоге, оглашене за хитне.

1. Да је противустанован види се најбоље из уставних одредаба којима се осигурава нарочити дуг рок за расправу буџета у Народној претседништву — рок од 4 месеца и 10 дана. Наиме наређено је Уставом (чл. 102) да буџет мора бити поднет Народној скупштини на претрес најдаље до 20 новембра сваке године, и затим даље (чл. 103) да ако се од 20 новембра до 1 априла, када буџетска година истече, не буде претрес завршио, до коначног усвајања буџета финансираће се дванаестинама. Другим речима, по Уставу је веће зло су-

марно или никако непретресен буџет, неголи финансирање дванаестинама. Отуда прећутно излази: да спровођење буџета по хитном поступку није дозвољено. Јер да јесте, дозвола дванаестинама не би постојала, будући да се исти циљ постигао сумарним (хитним) претресом буџета.

2. Противзакон је, јер ни Закон о скупштинском Пословнику његову хитност не допушта. За ово потврде налазимо у § 67 где је одређен рок од 2 месеца за претрес буџета у Скупштини-пленуму рок који Скупштина може продужити.

3. Неуставност и противзаконитост овог захтева потврђује и стална пракса: од постанка наше државе ни један буџет није спроведен по хитном (скраћеном) поступку.

4. Захтев Владин да се избегне рад у Одбору у очигледној је опреци са § 56 скупштинског Пословника. Овде је потврђено обавезно упућивање амандмана у Одбор.

5. За неоправданост захтева о хитности говори најбоље чињеница што би хитни поступак онемогућавао стварну и потпуну финансијску контролу Народне скупштине, оно што је њен главни и најважнији посао јер је буџетско право Народног претставништва најстарије и најважније. Оно је у суштини његова јавна дужност. Као и оваква дужност и ову ваља извршити савесно и озбиљно и у толико зрелије, у колико је она већа од других. Логично је, да се овако тешка и обимна дужност обави, потребно је времена и то довољно времена. Ускраћивање довољног времена, то је одузимање могућности да се ова дужност како треба испуни. Захтев Владин о хитности је у ствари покушај да се буџетско право Народне скупштине учини безциљним, да се јавна финансијска управа отресе народне контроле и ненадзиравањем газдовања народном имовином.

III

Финансијски одбор није у доцњи са својим радом на буџетском предлогу. Очигледно је да ако буџет не буде усвојен до истека буџетске године на њему не лежи никаква одговорност. Одговорност би ваљало потражити другде: а) код Владе, ако није 20 новембра 1935 године стварно предала буџет Народној скупштини (ако је, како се говори, предала само корице буџета а не буџет) и б) код Претседништва Народне скупштине ако је буџетски предлог стварно примило а није одмах спровело поступак да се исти уручи Финансијском одбору на претрес и проучавање. Стоји дакле питање: Зашто се је пропустило време од 20 новембра 1935 године до 29 јануара о. г. пропустило више од 2 месеца у нераду? Из којих је разлога то поступљено и до кога је зато одговорност? А то је било таман довољно време, да се буџетски предлог довољно оцени и претресе у Одбору. Ко дакле ту озбиљну оцену Финансијског одбора није желео: Влада или Претседништво Народне скупштине? Ако је Претседништво онда је нехат по среди, а ако је Влада онда у вези захтева хитности јасна је намера: да се избегне озбиљан рад Финансијског одбора па следствено и контрола.

IV

Скупштински Финансијски одбор примив буџетски предлог, отпочео је свој рад експозеом г. Министра финансија 29 јануара о. г. Затим је настао начелни претрес, окончан 6 фебруара о. г.

закључком створеним већином гласова у начелном одбијању буџетског предлога.

Случај је био необичан и у скупштинском Пословнику изрично нерегулисан. Појавила су се разнолика мишљења. По једнима ваљало је буџетски предлог са извештајем већине и мањине спровести Скупштини, пленуму на начелни претрес. И по начелном претресу ако се буџет и предлог прими да се исти у појединостима претресе у Одбору. Дакле имало би се поступити као и с другим законским предлозима.

По мишљењу других пак Финансијски одбор имао је да изврши потпуни претрес у начелу и у појединостима па потребан извештај са својом потпуном оценом да да заједно са буџетским предлогом и спроведе га скупштинском пленуму на даљи поступак. И тако за буџетски предлог не би било потребно да поново долази пред Одбор.

Ово друго мишљење заснива се на следећим консидацијама.

Буџет није обичан закон, јер држава може без других закона само без буџета не. Дакле буџет се мора дати држави, док се закони други могу и не дати. Зато изузетан значај буџета налаже и изузетно поступање. Отуда после начелног одбијања пред скупштински пленум ваља ставити и окончати потпуни претрес и оцену, јер ако се држави мора дати буџет, не мора и не треба да јој се да свакојаки буџет. Држави треба добар а не лош буџет. Неуравнотежени буџет није добар, већ лош — дакле такав се држави не сме дати. Приликом начелног претреса утврђено је да је предложени буџет неуравнотежен јер не садржи све расходе. (Предвиђени су ванредни паралелни буџети) затим јер има и нецелиходних издатака потпуно и делимично износима предвиђеним, и најзад је произвољно и неостварено оцењена издашност предвиђених облика прихода; б) да је јавна финансијска управа домаћинска и расипна јер остварује сада буџет који је јула прошле године препоручила Народној скупштини као уравнотежен — остварује се дефицитом, затим редовне расходе и сада подмирује позајмицама од државних новчаних завода, од народне привреде и најзад не пружа план за уклањање дефицита текућег и заостава из ранијих година. Односно дугова државних није поднела никакве податке Финансијском одбору те се не зна у колико се ануитетна служба стварно врши, а уколико пак вршењем исте држава ствара нове обавезе и задужења.

Према овоме како Скупштина даје Влади буџет то је њена дужност да га стварно изради и да. Да не прими лош, већ добар. Отуда закључак о начелном одбијању код буџета има тај значај да предложена законска основа није добра, као и да се осуђује јавна финансијска управа као домаћинска и расипна.

Али ако предложена основа није добра она садржи податке за изградњу добре буџетске основе. Отуда је дужност Финансијског одбора да претресом подробним састави и да добар буџетски предлог па да исти са својим извештајем спроведе скупштинском пленуму на даљи поступак. Као необично и компликовано питање било је питање о даљем раду са буџетским предлогом. Оно је било предмет особног претреса и дискусије на неколиким седницама Финансијског одбора. И најзад је превагнуло друго мишљење: да Финансиј-

ски одбор заврши потпуно претрес и такав је закључак и створен.

У смислу овако створеног закључка Финансијски одбор наставља изједна рад на претресу у појединостима па то и сада ради.

V

1. Г. Министар финансија је увек био присутан седницама Финансијског одбора отуда је њему непосредно познат цео ток рада Финансијског одбора следствено се оправдано није могао позивати у напред означеном допису на мишљење Претседника овог Одбора које треба да је изразио у своме писму од 7 о. м. Претседништву Народне скупштине: да он очекује извештај. Јер мишљење Претседника и његова очекивања нису и одборски закључци — а г. Министар је знао тачно лично у коме се стању одборски рад налази и какав је његов закључак.

2. Неумесна је замерка у реченом допису г. Министра о неоправданом задржавању буџетског предлога у Финансијском одбору, јер према показаном току ствари у одељку IV задржавање никако није неоправдано, већ напротив сасвим оправдано. Увек је било рада: било да се претреса буџетски предлог у начелу, било да се водила дискусија о даљем раду по завршеном гласању у начелу. Ако се је дискусија у даљем раду нешто продужила то се објашњава и оправдава озбиљношћу и тежином случаја, који је био предмет расправе, а никако нерадом. Интересантно је подвући ову замерку. Она долази од члана Владе који сам своју дужност није извршио на време и како треба. Завршни рачун за протеклу рачунску годину није предао Скупштини у уставном року, већ у току буџетске дебате, тако да податци онда нису могли бити како треба искоришћени. А сем тога постоји и сумња да је 20 новембра 1935 године место буџета предао корице буџета. И тако код другога се виде и исказују мане које и не постоје, а своје властите оштукнују и прикривају.

3. У допису Министровом изражена је бојазан о опасности да не буде на време вотиран. Није извесно да ће ова уображена опасност и наступити. Финансијски одбор ће се трудити да до тога не дође. Али и ако дође то није права опасност. Сигурно није добро за јавне финансије, ако се буџет не да на време. Онда ће настати финансирање у дванаестинама, а то је рђав начин финансирања. Али свакако финансирање дванаестинама је мање зло од финансирања рђавим буџетом, мање зато јер је краће. Јер дванаестине које се дају док се ради на буџету у ствари су крајње финансирање са буџетом. И ако буџет буде готов онда штетне последице од дванаестина једва ако се осете. А тако ствари не стоје са рђавим буџетом.

Постоји права опасност од финансирања рђавим буџетом. На ту опасност свима и свуда треба указивати а она је ту. Садањи буџет донет у облику дванаестина рђав је буџет. И сам г. Министар признаје да је са мањцима. У време изгласавања је то порицао — а сада признаје. Ми смо и онда тврдили да су мањци ту. И догађаји су нам на жалост дали за право. Али овај буџет је изгласан с ногу, на дохват и без озбиљног претреса. И онда се као и сада журило и трудило да до правог претреса не дође и није дошло. Резултат — рђав буџет, буџет с мањцима. Зар није било боље онда

дати хитно дванаестину за август, једну дванаестину па добити времена да се држави да добар буџет, буџет без мањка.

VI

Одлика законодавног рада је лаганост и зрелост. Претежнији је квалитет рада него квантитет рада. Више се пита како, него колико лагано испитивање омогућава зрелу оцену. Зато су лаганост и зрелост неразлучно повезане одлике законодавног рада.

Ове одлике морају се нарочито испољити у најважнијем законодавном послу: претресу и доношењу буџета. Право испитивање се врши у Одбору мањем и за рад спретнијем телу. Испитивање у пленуму је више формалног него стварног значаја.

Шта тражи Влада? Она тражи да избегне одборско испитивање, тражи да пленум и без одборског претреса сам изврши испитивање. Влада дакле не жели прави претрес, већ само формални. У ствари она не жели буџетску контролу и ако је само по форми задржава. И тако ако се Владин предлог усвоји, улога Народне скупштине своди се на улогу машине за изгласавање — она се претвара у механизам место да садржи улогу живих бића, организама, који мисле и по својој памети одлучују.

И тако би се Влада одметнула и од Устава и од закона: на целој линији била би без стварне контроле.

Овакав може бити интерес Владе. Али да ли је такав и интерес државе? Одговорити потврдно значи прихватити као државни интерес: буџет с мањцима и са луксузним издатцима.

VII

Износећи предње, скупштински Финансијски одбор остаје при својој уставној и законској дужности: да савесно, озбиљно, објективно и колико је људски могуће потпуно претресе и припреми за државу, по могућству добар буџет. И ту ће дужност извршити до краја.

24 фебруара 1936 год.

Београд

Претседник
Финансијског одбора,
Мита Димитријевић, с. р.

Потпретседник,
Ото Гавриловић, с. р.

Чланови:

Миливоје Ђ. Перић, с. р.
Војислав Борђевић, с. р.
Живота Милановић, с. р.
Јеремија Протић, с. р.
Др. Иван Ловренчић, с. р.
Др. Мирко Косић, с. р.
Др. Шиме Кулишић, с. р.
Иван Јанжековић, с. р.
Милан Вукићевић, с. р.
Драгиша М. Стојадиновић, с. р.
Инж. Никола Кабалин, с. р.
Иван Мохорич, с. р.
Никола Соколовић, с. р.
Илија П. Михаиловић, с. р.
Боривоје Ђурић, с. р.

Претседник Стеван Ђирић: Господо народни посланици, у име опозиционих клубова замолили су реч народни посланици г. др. Василије Јовановић, г. др. Милован Пинтеровић, г. Михаило Ђуровић и г. Никола Кабалин.

Пошто су изјаве које господа народни посланици желе дати од велике важности, то, и ако наш садашњи Пословник не познаје ту праксу, ипак, према Пословнику, који је данашњем претходио и који је познавао и одбор шефова клубова, којима се давала реч и онда ако претрес треба због тога прекинути, ја, са вашим пристанком, дајем реч народном посланику г. др. Василију Јовановићу.

Др. Василије Јовановић: (Пљескање на левици и узвици: Живео!) Господо народни посланици, у име Југословенског независног националног клуба част ми је учинити ову изјаву:

Југословенски независни национални клуб свестан је да је земљи за њен живот и континуитет њене администрације и редовно газдовање државних привредних предузећа и установа потребан буџет.

Опозиција је била спремна да на доношењу буџета најпреданије сарађује и да настоји да се тај посао сврши благовремено и са оном брижљивошћу коју нам налаже озбиљност наше политичке, привредне, финансијске и социјалне ситуације.

Међутим, опозиција не може да вотира буџет влади г. др. Милана Стојадиновића, у којег нема политичког поверења (Жагор на десници. — Одобравање на левици.) и који се, од како је преузео вођство финансија и државне управе, показао као рђав домаћин, (Жагор на десници. — Одобравање на левици.) јер није предузео ни једну меру да нашу привредну и финансијску ситуацију консолидује и санира. Шта више он је са својим поступком, налазећи у својим противуставним и противзаконитим актима пуну потпору у личности Претседника Народне скупштине, поколебао последњу наду да би могао бити чувар закона и поретка у нашој земљи. (Одобравање на левици.)

Буџет треба да буде план газдовања за државу, њезине установе и предузећа, план који обухвата све потребе на расходима и кредитима. Буџет према најосновнијим захтевима науке и начела солидног газдовања треба да одговара следећим темељним захтевима:

а) Да буде реалан; б) Да буде уравнотежен; в) Да је верна и потпуна слика стања газдовања; д) Да програматски уочи и спроводи политику која се намеће према општој ситуацији и потребама.

Предложени начин буџетирања не одговара овим основним захтевима, те га Југословенски независни национални клуб обзиром на неповерење према Влади г. др. Милана Стојадиновића одбија. Влада г. др. Милана Стојадиновића води једну безглаву привредну политику, не водећи рачуна о општој ситуацији у земљи, лакоумно задужује земљу, газдује са дефицитом, не предузима никаквих мера за уравнотежење финансија, оставља пропасти све приватно новчарство и штедише, те без питања и знања Народне скупштине узима милијардне зајмове, које троши исто тако без стварне контроле.

Г. Министар финансија у своје експозеу констатује, на пример, да је национални приход спао услед привредне депресије од 80 на 32 односно на 25 милијарди динара, дакле на једну трећину

ранијег прихода. Основно начело здраве привреде и солидних државних финансија јесте, да буџет мора бити саображен платежној способности народа. Међутим, код нас буџет је у току критичких година смањен на папиру свега од 13 на 10,3 милијарде динара, стварно међутим ни толико, те се на тај начин није ни издалека саобразио платежној способности земље и народа. Он претставља у предложеној висини око 40% националних прихода, а заједно са самоуправним буџетима преко 50% прихода, те је у тој висини неподносив, јер претставља једно претерано и неостварљиво оптерећење народно.

Предложени буџет је за милијарду динара већи од последњег фактично оствареног буџета. Предлог предвиђа 10,307 милиона динара расхода, док је према завршним рачунима за прошлу буџетску годину 1934/35 остварено свега 9,377 милиона динара прихода, односно извршено је 9,377 милиона динара расхода или за око једну милијарду динара мање од предложеног буџета.

Према томе, предлог није у складу са основним фактором садашњице, наиме са потребом најрационалније штедње. Када се у ери најбезобзирније пореске праксе и најенергичнијег провођења штедње није могло остварити тада предвиђених 10,171 милион динара прихода, него само 9,377 милиона, онда је једна илузија и фикција ако се данас, када је наша привреда још више исцрпљена и задужена предвиђа за милијарду динара већи приход.

Остварење оваквог предлога значило би, да привредни живот мора прибавити за милијарду динара више прихода државним благајнама, него у прошлим годинама.

Поднети буџет није реалан. Он предвиђа код појединих позиција приходе, који се не могу остварити. Тако на пример од такса предвиђа се као приход износ од 1,039 милиона динара. Међутим у години 1933/34 остварено је свега 893,4 милиона динара, а у текућој години 1935/36 за 10 месеци свега 648,9 милиона динара, што би одговарало годишњем износу од 864 милиона динара, дакле за 175 милиона мање него што је предвиђено у пројекту буџета. (Гласови са деснице: По Пословнику је забрањено читати говор).

Господо, мени се наговештава да ја читам. Ово је декларација, декларација се чита.

Поред обећања Владе г. др. Милана Стојадиновића да ће олакшати пореске терете, приходи непосредних пореза предвиђени су са знатно вишом цифром од 2,299 милиона динара. Према завршним рачунима за прошлу буџетску годину 1933/34 остварени приходи од непосредних пореза изнели су 2,104 милиона динара, а у години 1934/35 2,198 милиона динара. Према томе захтева се за 100 до 200 милиона динара већи приход од непосредних пореза, него што је био остварен у ранијим годинама. Дакле не само да се не дају никакве олакшице, него се порески приходи још и повећавају.

Буџет није реалан, јер је оптерећен са преко милијарду динара дефицита прошлих буџета. Финансијски закон не предвиђа никакав начин регулације овог мањка, што претставља један од основних недостатака предложеног буџета. Текући буџет оптерећен је нерегулисаним дефицитом у износу од 947,5 милиона динара, те је у оваквим приликама свако реално буџетирање и редовно по-

словање државних финансија онемогућено. Из средстава текућег буџета узета је, према штампаном извештају г. Министра финансија о стању прихода и расхода, страна 39, позајмица у готовини у износу од 852 милиона динара за покриће расхода претходне године. Осим тога г. Министар финансија је изјавио да треба и у текућој години рачунати са новим дефицитом. Међутим он је пропустио да предложи икакву меру за елиминисање односно покриће овог мањка.

Летећи дугови Министра финансија у сталном су порасту. Задужење у виду летећих дугова код повлашћених завода данас већ претставља суму од три и по милијарде динара, и то код Народне банке, према званичном извештају Министарства финансија за 1934/35 годину, страна 37, динара 2,288 милиона, код Поштанске штедионице 640,6 милиона динара, а код Државне хипотекарне банке 605,3 милиона динара. У међувремену ово задужење је још повећано. Од тога летећег дуга до сада је регулисан само један део дуговања код Поштанске штедионице, док за остала дуговања није предложено нити предвиђено никакав план за отплаћивање односно консолидовање.

Поред ове до крајности тешке ситуације државних финансија, Влада г. др. Милана Стојадиновића, без скрупула проузрокује држави безбројним новим намештењима, као и партијским премештањем државних службеника милионске излишне издатке. Само у току последње буџетске године бројно стање активних службеника повећано је за 3,158 лица а број пензионера увећан је за 2143 лица, дакле укупно 5.301, што претставља једно ново буџетско оптерећење од најмање 75 милиона динара годишње, што је у директној опреци са принципом штедње и ограничења личних издатака.

Рачун обртног капитала Министра финансија садржи према штампаним званичним податцима, страна 38—40, за око милијарду динара ненаплативих потраживања. Вођење оваквих позиција као активе у рачуну претставља једну самообману и право искривљење стварности. Потребно је, да се рачун обртног капитала темељито пречисти и ненаплатива потраживања расходују. Међу ненаплативим потраживањима спомињемо примера ради новац издат у виду помоћи руским избеглицама и инвалидима у износу од 660,000.000 динара, 71 милијон позајмице градовима, 96 милијона који су издати као помоћ пасивним крајевима, 10,9 милијона позајмица бившим обласним одборима, 19,5 милијона као потраживање према Министарству исхране и обнове земље и низ сличних.

Предлог Финансијског закона предвиђа у § 53, да се без измена и допуна, једноставно приме к знању и озаконе до сада издате уредбе Министарског савета, међу њима и Уредба о заштити земљорадника од 30 септембра 1935 године, Уредба о клириншким упутницама, као и Уредба о заштити новчаних завода и њихових веровника, које уопште нису биле дате Скупштини на претрес, како би народни посланици могли да одреде свој став према њима, да затраже и учине измене и допуне, које су у њима са опште привредног гледишта неминовно потребне.

Не слажемо се ни са издатом Уредбом на основу § 64 Финансијског закона у погледу начина провођења смањења личних припадности др-

жавних и самоуправних службеника, која носи у себи у издатом облику све елементе неправичности, несоцијалности, а која је уперена нарочито против породице и економски слабијих. У осталом ефект овога снижења није из предлога буџета уопште видљив.

Предлог финансијског закона предвиђа низ овлашћења не наводећи колико она износе. Такав је случај са овлашћењем у § 8, тач. 1 за исплату неизмирених државних обавеза из ранијих година из неутрошеног остатка монополског зајма. Нити је наведена сума државних обавеза, нити је позната висина неутрошеног остатка монополског зајма. Овако неодређено овлашћење не може да се прими. У тач. 4. озаконява се отпис потраживања државних предузећа и установа међусобно. Нити је наведена цифра ових интересорних потраживања, нити је у експозеу приказана реперкусија, коју овакав начин ликвидације неминовно мора да изазове. Пре годину дана ова потраживања су износила преко 800 милиона динара. Даља тач. 5 већ отворено признаје, да сума предвиђена за плаћање курсних разлика неће бити довољна, те да ће овде наступити дефицит, који и овога пута има да се расходује на терет државне готовине. Када је уносио ово овлашћење у Финансијски закон, Министар финансија је био свестан да данас ажија код динара износи већ ефективних 40% до 50% а не као што гласи официјелни прим 28 и по од сто. Ово овлашћење иначе не би имало никаквог резона нити смисла. О истом предмету говори и § 13 тач. 4. Кредити предвиђени за исплате у иностраној валути према данашњим нотацијама показале разлику од око 100 милиона динара.

Финансијски закон предвиђа у § 13 овлашћења за ново задуживање државне благајне боновима у износу од пола милијарде динара под неодређеним наводом оживљавања народне привреде. Међутим, сасвим је јасно, да се овде ради о беспланском лакоумном позајмљивању новца код приватних новчаних завода и приватника, јер су исцрпљена сва средства привилегованих новчаних завода. Ако узмемо као каматну стопу 5% колико износи официјелна есконтна стопа Народне банке, онда ти бонови престављају ново оптерећење државе каматном службом од 25 милиона динара годишње, без обзира на амортизациону квоту од најмање 50 милиона динара, ако имају да буду исплаћени у року од 10 година, дакле укупно 75 милиона годишње. У финансијском закону није утврђено, нашта ће се утрошити тај новац, те је према томе Влада у томе погледу без икакве обавезе према народу. У постојећим озбиљним приликама дефицитарних буџета било би неодговорно да се под таквим условима и крај тако наопаког рада Владе даје затражено овлашћење.

У тач. 14, § 13 Влада тражи унапред *in blanco* овлашћење за закључивање нових фондинг споразума. Министар финансија, ни у свом штампаном ни у свом усмено датом експозеу, није изнео бар начела и податке о ставу Владе по томе питању. Под оваквим условима нико од ове Скупштине није у стању да контролише већ примљене обавезе, и да унапред пристаје на предложено *in blanco* овлашћење. Већина није била у стању да уопште заузме по томе питању став, јер Министар фи-

нансија није дао никаквог обавештења о стању досадашњих преговора.

Из § 52 не види се колике износе престављају решења Министарског савета цитирана у том параграфу, и да ли су односне ставке и под којим позицијама унесене у буџет или не. Ово питање се поставља због тога, јер су издаци о сличним решењима, која су примљена к знању, по последњем буџету износили, према исказу завршног рачуна за 1934/35 год., (§ 77 тач. 4 Финансијског закона) ништа мање него 216,7 милиона динара.

Предлог буџета израђен је технички на сасвим нов начин у виду крајње концентрације кредита. Оваква централизација буџетирања отвара могућност и отвара врата неконтролисаног једностраног фаворизацији појединих установа и места на уштрб других. Већина то не може одобрити без довољних стварних каутела за непристрасну, објективну поделу кредита према стварним потребама, а не према партијско-политичком интересу.

Из свега напред изложеног види се да се наше државне финансије налазе у врло тешким приликама које императивно налажу да се неодложно приступи систематском сређивању и санацији наших јавних финансија, те да се у ту сврху изради јасан план, а у првом реду да се престане са лакоумним задуживањем државе, дефицитарним буџетирањем и искоришћавањем државних финансија за циљеве партијске персоналне политике.

Према изложеноме, предлог буџета је рђав. Такав какав је несме добити снагу закона, ако се жели реда у јавним финансијама па и у народној привреди. Зато је и Финансијски одбор прегао прерадити и колико је могуће од истог направити ваљан и уравнотежен буџет. Претресом у појединостима, Финансијски одбор је био на добром путу, да, смањујући и бришући онде предвиђене издатке који са становишта наших јавних финансија претстављају прави луксуз, нађе уштеде и држави да уравнотежи буџет.

Али је у раду био прекинут. Својим захтевом о хитности, Влада је спречила сваки даљни рад, можда штетан за Владу, али сигурно користан за државу. Овакав захтев никада ни једна Влада није учинила, нити је икада икаква скупштинска већина тако што прихватила. (Одобравање на левици. — Жагор на десници). Противустанак и противзаконит; он је прави акт самовоље, ината и насиља, који у основи одузима сваки значај Народној скупштини као уставној, законодавној и контролној установи.

Свака установа власти, па и Народна скупштина, мора радити по поступку одређеном законом и уставом. Само тако спроведен рад може бити правоваљан, иначе је ништаван, ваља га сматрати као и да није свршен.

Прекид претреса буџетског предлога у Финансијском одбору претставља тешку повреду Устава, чл. 102 и 103, и Закона о пословном реду, §§ 57 и 67. Влада и њена скупштинска већина немају права, да, тумачећи одредбе о процедури, чине овако флагрантне повреде. Иначе би се њихова самовоља издигла до снаге Устава и Закона.

Претрес, само у пленуму више је од формалног а мање од стварног значаја. Поготову претрес по хитном поступку, где у истини претреса и нема. Ту се само невиђено и непроцењено ре-

шава и прима, а не претреса. Такав рад није озбиљан и од недогледне је штете за државу и народ. Зато у таквом раду, против кога се улаже најодлучнији протест, Клуб, у чије име имам част да говорим, не може узети удела. (Одобравање на левици).

Господо народни посланици, у погледу народне привреде Влада показује пуну небригу и нестаране у правом смислу те речи.

Буџет је неуравнотежен. Неуравнотежен буџет стотруко штетно утиче на народну привреду, нарочито на неразвијену народну привреду као што је наша. Прво, за покриће мањак јавна рука је принуђена узимати присилне зајмове од државних новчаних установа. Друго, држава без сретстава за плаћање, не одговара уредно својим обавезама, и тако приватници постају принудни повериоци државни. У оба случаја, народна привреда, и иначе оскудна у капиталу, остаје без нужних сретстава, а то све поразно делује на привредни живот.

Следствено, јавна финансијска управа, која спроводи политику неуравнотежених буџета, са становишта народне привреде за сваку је осуду.

Привредни живот не може кренути док се питање постојећих дугова коначно не уреди. И ако тако, Влада се ипак није потрудила да том питању да крајње и праведно решење. Одржава се мораторијум, а мораторијум је права кочница за привредни живот.

Кредит је зачмао. Прошла је година дана од како су учињена обећања о новим сретствима „за потребе пољопривредне и привредне делатности“ а од тога до сада ништа. Биланс Народне банке је прочишћен, њезина подлога је валоризирана и онде се више не води дефлациона политика, али њезина кредитна политика остала је иста. Чак и есконтне формалности су неизмењене. Новчана сретства државних новчаних установа, зато што правила истих нису подесна, тешко силазе у народну привреду. Приватно банкарство, несанирано, налази се у тихој ликвидацији. И зато кредита ни од куда. А без кредита оживљавање народне привреде немогуће је замислити.

Следствено, крајњи нехат и небрига Владе у кредитној политици такође је за сваку осуду.

Проблем „маказа“ цена није проучаван нити му је каквог решење дано. А решење његово је од животног значаја за земљорадника, па и за читаву привреду. Од нове фискалне политике још никакве користи.

Ни трошарине ни таксе нису смањене. Отуда, а услед смањене потрошачке способности широких слојева народних, све је већи број сељачких (пољопривредних) производа без могућности прође и потрошње, а то само погоршава и иначе тежак положај њихов.

Народна привреда је тешко оболела. Њено оздрављење не може се извести без вишеструких мера смишљених и спроведених по плану. Зато се као нужност намеће потреба изградње државног привредног програма, који би се имао изводити по етапама без обзира на политичке промене. Само такав рад би био озбиљан и само од таквог рада могу се очекивати трајна побољшања. А оваквом раду Влада није приступила, нити мисли приступити.

Буџет није само један скуп финансијских економских и опште привредних мера, које се у току једне године примењују и изводе, већ је у још јачој мери, израз опште политике Владе, једнога програма и начела, којима се она руководи, управљајући државом.

Та општа политика Владе г. др. Милана Стојадиновића за осам месеци довела је Краљевину Југославију до потпунога хаоса у појмовима, идејама, стремљењима и националним и партијским, тако да фактичко стање ствари данас угрожава и само јединство, доводи у опасност јавни поредак и прети да из основа поремети мир и спокојство међу грађанима.

Влада г. др. Милана Стојадиновића претставила се Народном претставништву и народу са једним широким програмом повратка наше земље у нормалне прилике, завођења слобода, обезбеђења парламентарног режима и стишавања страсти. За кратко време њенога трајања она је успела да створи такве ненормалности у политичком животу каквих никада није било од ослобођења и уједињења. Данас несметано и од самих Министара ничим несузбијане законом недозвољене политичке организације, јавно и отворено захтевају уништење свих уставних тековина и враћање на стање од пре 1 децембра 1918 године и увођење федеративног склопа државе, те је тиме негиран и сам основни закон Краљевине Југославије, са свима начелима који је он увео у живот и остварио. До које су мере таком политиком слабости, попуштања и дезорганизације распаљене племенске страсти и нетрпељивости, показују многобројни свакодневни сукоби и борбе, нарочито у оним крајевима, где живе измешани Срби са Хрватима, православни са католицима и муслиманима. Министри се утркују, ко ће више Александровску Југославију, која је високо уздигла и учврстила мисао државног и народног јединства, обележити као режим безакоња, прогоњења и неправди.

Влада у којој су претставници Југословенске људске странке и Југословенске муслиманске организације, које су од увек биле заражене и регионалним сепаратизмом и верским слепилом..... (Тодор Тонић упада у реч).

Претседник Стеван Ђирић: Господине Тонићу, ја Вас молим да не упадате говорнику у реч.

Др. Василије Јовановић (наставља).... не може имати ни осећања ни уверења за широко национално схватање, нити бити надахнута високом државничком мудрошћу.

Од слобода коју је лаковерним грађанима стављао и ставља стално у изглед Претседник г. др. Милан Стојадиновић заједно са својим Министрима, који се размећу у јевтиној речитости лажним обећањима, највише штампа трпи унижења, увреда и влаоца. (Тодор Тонић поново упада у реч говорнику).

Претседник Стеван Ђирић: Господине Тонићу кажњавам Вас записаном опоменом на ред, и ако даље будете прекидали г. Јовановића, ја ћу Вас искључити са седнице.

Др. Василије Јовановић (наставља): Посланичке говоре, извештаје са седница Народне скупштине, говоре опозиционих посланика и политичара, саопштења противничких странака и група, Влади цензор немилосрдно касати и ништи. (Повици на левици: Тако је!). Слободно је писати само хим-

не и похвалнице, у којима се велича генијалност способност и успех чланова и Претседника Краљевске Владе.

Закон о зборовима и удружењима, који исто тако фигурише у слободоумном програму данашње Владе, одавно чека свој час, али зато она најлибералније пушта пуну слободу Ј. Р. З. и ванпарламентарној опозицији, с којом је прећутно закључила пакт о ненападању и међусобној помоћи на штету општих интереса. Југословенска радикална заједница поред тога има још и то преимућство, да је цео државни апарат ангажован за њено формирање, и ако она није до сад успела да под вођством г. др. Милана Стојадиновића сакупи радикалске масе. (Протести на десници).

Претседник Стеван Ђирић: Молим господу посланике да не прекидају говорника.

Др. Василије Јовановић (наставља): Сви државни чиновници, а нарочито учитељи, и они који су у служби, и они који се у њу примају, морају припадати тој странци. А главна брига Министра унутрашњих послова г. др. Корошеца, једини посао који он озбиљно ради јесте: смена општинских одбора, бановинских већа, Банова и управног чиновништва, које није довољно поуздано за искључиве циљеве тако схваћене Југословенске радикалне заједнице. (Одобравање на левици).

Изборни закон, противу кога су подизани толики протести баш од оних група које данас владају, још увек је у пуној снази, и нема изгледа да ће ускоро бити измењен и поправљен увођењем тајног права гласа и других гаранција за слободу и правилност избора.

Држање Владе г. др. Милана Стојадиновића према Народном претставништву показује врхунац нескрупулозности и гажења закона. Интерпелација коју је потписала огромна већина сенатора није могла бити у јавности ни забележена да је поднета, а ни после толико месеци није Сенат добио на њу одговара, иако је у питању генерална политика Владе и опште стање у земљи, које је ту изложено као погибелно и у крајњој мери критично.

Влада која себи приписује демократске и парламентарне идеје и намере, мада је остала у мањини приликом избора Претседника Народне скупштине, прешла је преко те крупне чињенице онако безобзирно, како би то могао учинити само један антидемократски, антипарламентарни и крајњи диктаторски режим.

Идући тим путем бацања под ноге свих обзира и дужности, Влада г. др. Милана Стојадиновића није презала, остајући у духу таковог вођења државних послова, да погази Устав и законске одредбе, кад је пред Народну скупштину дошао буџет прихода и расхода за 1936/37 годину. Не водећи рачуна о обавези да државни буџет буде благовремено израђен и достављен Финансиском одбору у роковима предвиђеним Уставом и Пословником, Министар финансија је својом кривицом довео у немогућност Народно претставништво, да изврши свој главни задатак, наиме да тај законски предлог испита, претресе и изгласа са свом пажњом и проучавањем које он захтева и заслужује. Јер у свима земљама, биле оне парламентарне или само уставне, буџет је

изван сваке дискусије, најважнији и за напредак и благостање народа најсудбоноснији акт једне Владе и једне Народне скупштине. У њему је изражен читав финансишки и економски програм, спољашња и унутрашња политика, војна снага, народно просвећивање и правна организација у земљи.

Влада г. др. Милана Стојадиновића, потпуно лишена смисла за све последице које могу настати, захтевала је од Народне скупштине да тај битни, саставни део целокупног народног и државног живота огласи за хитан, да га претресе за три дана у Финансијском одбору и реши по кратком поступку. Такав захтев никад и нигде ни једна парламентарна већина није могла пристати да узакони. У нашој Народној скупштини нашао се баш њен Претседник г. Стеван Ђирић, да својим поступком то омогући.

Влада ће учинити једну незаконитост више, ако буде у Финансиски закон уносила амандмане финансиског, а нарочито политичког карактера, без претреса од стране Финансиског одбора, од кога је буџет насилно одузела.

Најзад, тонући све дубље у понор својим непромишљеним поступцима и према народу и према Народној скупштини, Влада и Претседник Народне скупштине, — ти лажни апостоли политичких слобода, демократије и парламентаризма, газећи одредбе Устава, мобилисали су сву београдску полицију, жандармерију, све чланове квартова, детективе и агенте, наоружала их палицама и парабелумима, поређала око Народне скупштине, у кулоарима, по степеницама и галеријама. Страх и немирна савест тих властодржаца ни то није сматрала као довољно већ је ту оружану силу и преобучене жандарме разместила и у самој скупштинској дворани за време седнице. Потпуно тајно, шта више без знања и самих потпредседника Народне скупштине, поставио је Претседник Народне скупштине крај саме говорнице револверима наоружане полицијске органе, прикривене иза мегафона, што се све у самој Народној скупштини на седници открило и неоспорно утврдило. То су методи и експерименти којима Влада г. др. Милана Стојадиновића управља народом од 15 милиона људи, који је својим жртвама и својом крвљу извојевао слободну и независну државу и обезбедио себи светло име широко у свету. (Жагор. — Народни посланици Драгиша Миловановић и Стојадин Димитријевић жучно се објашњавају).

Претседник Стеван Ђирић: Молим, господо, да не прекидате говорника и да се умирите.

Др. Василије Јовановић (наставља): Таквој Влади, којој мора бити познато стање анархије и расула, а које је последица само њенога рада, како данас постоји у целој земљи, ми не смемо у интересу народа и државе поверити буџет од преко 10 милијарди динара, који је она противно Уставу и закону огласила као хитан. С тога нећемо узети никаквог учешћа у расправи буџета, остављајући самој Влади г. др. Милана Стојадиновића пуну одговорност за такав рад. (Одобравање и плескање на левици).

Претседник Стеван Ђирић: Има реч г. Драгиша Миловановић ради личног објашњења.

Драгиша Миловановић: Ви сте, господо, сви сведоци да сам као члан овога Дома тешко увређен и оклеветан од стране народног посланика г. Стојадина Димитријевића који ме је назвао агентом пок. Веље Вукићевића. То је господо једна срамота и за цео овај Дом. Ја нисам био агент покојног Веље Вукићевића већ његов сарадник и пријатељ. Да сам био агент ја бих га издао, овако као пријатељ остао сам му трајно веран.

Господо народни посланици, ја сам поштовао Вељу Вукићевића и живог и мртвог. Веља Вукићевић је био један од најпоштенијих људи у овој земљи; Веља Вукићевић је био исправан националиста, Веља Вукићевић је био исправан спроводилац идеја Краља Александра.

Веља Вукићевић имао је четворну коалицију, која је имала три четвртине народних посланика. Ја сам био против извесних метода, које су вршене приликом избора 1927 године. Тада сам г. Вељи Вукићевићу рекао: Господине Претседниче, све је добро, само једно није добро, а то је да сте навалили на Главни одбор радикалне странке, на Пашићевце. Пашићевци су солило радикализма. Ако ви то и даље продужите, изборе ћете добити, али ви ћете пасти. — Ја са г. Вељом Вукићевићем нисам говорио приликом избора, већ доцније кад је створен пречански фронт против Србије, а оно што сам ја казао то се потпуно обистинило. Г. Веља Вукићевић 1928 године, када је заседавао шири одбор радикалне странке, покушао је да дође до споразума са њим, али у томе га је пресекао 6 јануар. И да је г. Веља Вукићевић дошао до споразума, много што шта не би било у овој земљи. А што се тиче Главног одбора народне радикалне странке, ко год је на њега навалио, главу је разбио. Главу ће разбити и г. др. Милан Стојадиновић, кад овако ради! (Одобравање на левици. — Жагор и протести на десници.)

Господо народни посланици, ја сам због мртвог Веље Вукићевића много искусио, зато што га нисам никад хтео да оставим, јер такав имам политички морал.

Ја могу да пропаднем, али ћу остати увек уз Богољуба Јевтића, а ви сте сада издали њега, и ако сте били много више око њега! (Жагор и протести код већине).

Мене, господо, ништа не би бунило када бисте ви по срцу и души били уз г. др. Милана Стојадиновића и онда када би он пао са власти. Али ви бисте сви њега оставили, а само би остао уз њега његов брат и пашеног Казимировић! (Жагор и протести код већине. — Одобравање на левици.)

Господина Претседника Народне скупштине молим да ме заштити од ове клевете, јер сам ја због Веље Вукићевића више пута био затваран и гоњен као његов пријатељ. Против мене су се у целој земљи слали расписи. Ја сам један од политичких новинара који је највише био гоњен под шестим јануаром. Молим Господина Претседника Народне скупштине још једанпут да ме заштити од овог клеветника. (Одобравање на левици. — Жагор и протести код већине).

Претседник Стеван Ђирић: Господо народни посланици, пошто сам из говора г. Миловановића чуо да га је г. Димитријевић увредио речима, које нисам чуо за време ларме, ја опомињем записаном опоменом на ред г. Димитријевића.

Има реч г. Стојадин Димитријевић ради личног објашњења.

Стојадин Димитријевић: Господо, посланици, мој друг Миловановић нас из већине и клуба Југословенске радикалне заједнице стално вређа најгорим речима, како чим стигне. (Жагор.) Старије наше људе хоће он да наружи речима. Ја сам као млад човек устао у одбрану г. Тоше Тонића. (Жагор.)

Пазите добро, ви са левице, ми већ 20 дана трпимо терор над нама. Ви лупате, ви вичете над нама и триста чуда чините! (Жагор на левици.) Господо, ми нисмо никад дали од себе ништа ружно према вама. Ја вас молим да ви у будуће ако се дрзнете на нас упамтите добро да нам дужни нећете остати.

Г. Миловановићу оно што сам рекао, рекао сам.

Претседник Стеван Ђирић: Реч има г. др. Милован Пинтеровић. (Драгиша Миловановић: Господо народни посланици, оно што је г. Димитријевић казао, а ви сте видели шта је он шепртљао, ја немам на то ништа више да кажем. Задовољан сам.)

Dr. Milovan Pinterović: U ime Narodnog radnog kluba meni je čast dati ovu izjavu:

Preuzimajući dužnost, ova je Vlada na usta svoga Pretsednika opetovano izjavljivala gospodi narodnim poslanicima, da neće pristupiti obrazovanju političke stranke i da svoj režim neće partisko-politički obojiti. Ove opetovane i svečane izjave, na osnovu kojih je najveći dio narodnih poslanika pristao da saraduje sa ovom Vladom, ona je za kratko vreme demantovala i izneverila, pristupajući obrazovanju Jugoslovenske radikalne zajednice preko aktivnih ministara i preko celokupnog činovničkog aparata zemlje.

Ova je Vlada nadalje u svojoj deklaraciji i tražeći za to ovlašćenje od Narodne skupštine, preuzela svečanu obavezu, da će doneti zemlji političke zakone, koji će obezbediti veće političke slobode. Ne samo da Kraljevska vlada te zakone nije donela nego je ona, šta više, krivo i nasilno primenjujući postojeće još i znatno jače skućila političke slobode. Dakako, samo u jednom pravcu, naprama i protiv opozicije u Skupštini i njenih pretstavnika narodnih poslanika, koji su smatrali za svoju dužnost da dodu u ovu Skupštinu i da lojalno saraduju na narodnom i državnom poslu. (Odobranje na levisi.)

Nama, narodnim poslanicima, opozicionih grupa, onemogućuje Kraljevska vlada svaki politički rad. Ona ide tako daleko, da cenzuriše novinske izveštaje o sednicama raznih tjela Narodne skupštine na takav način, da i svako dijete mora da vidi, da su izveštaji izopačeni i potpuno neistiniti. Ona postizava ipak i ovakvom infatilnom cenzurom, da zemlju ostavi potpuno neobaveštenu o savjesnom i predanom radu onih narodnih poslanika, koji ovoj Kraljevskoj vladi nisu po čefu.

Radeći ovako nelojalno, Vlada onemogućuje svaki stvarni rad u Narodnoj skupštini i provodi preko svoje skalupljene većine samo ono što ona hoće, bez obzira na sve stvarne i osnovane prigovore, koji se mogu u množini postavljati svakom njezinom činu i radu.

Na taj način provodi ova Vlada čisto diktatorski režim u isto vreme kada na zborovima i preko štampе članovi te Vlade govore i obećavaju demokratizaciju zemlje i velike političke slobode.

Ovoj i ovakvoj politici ove Vlade potpuno se predao u službu Pretsednik Narodne skupštine, koji je izopačenjem činjenica pribavio važnost jednom protivustavnom i protivuzakonom aktu: oglašavanju hitnosti budžeta i Finansijskog zakona za godinu 1936/37.

Predao joj se u službu potpuno i time, što je doveo jučer u ovaj Dom oboružane ljude, pa i u samu dvornicu. Pretsednik Narodne skupštine na taj način umalo da nije omogućio, da se prolije krv u ovom Domu i ponove događaji, koji su našoj zemlji učinili ogromno zlo. (Povici kod većine: Naprotiv, sprečio ih je!)

Pretsednik Narodne skupštine nije se zadovoljio samo takovim radom, nego ga još i pravdao jednom neistinom, tvrdeći da su oružani ljudi, koji su se juče nalazili u dvornici Narodne skupštine njezini službenici. Takvu tvrdnju usudio se da kaže Pretsednik Skupštine, koji veoma dobro znade i mora da znade da cela Narodna skupština, pa i narodni poslanici vladine većine znadu da to nije istina.

I finansijska i ekonomska politika Vlade gospodina dr. Milana Stojadinovića izaziva najteže prigovore.

1 — Sam predloženi budgežt potpuno je nerealan jer predviđa za jednu milijardu dinara veće prihode od onih koje je bilo moguće ostvariti u prošloj budžetskoj godini.

2 — Vlada nije ništa učinila za oživljavanje kredita u zemlji, nego je i dalje održavala provizoriume i moratorijume, a time punu neizvesnost, koja je najveća smetnja svakog privredovanja. Čak šta više, namerava da dotuče i samo kreditno zadrugarstvo svojim zakonskim predlozima.

3 — Za zemljoradničku ogromnu većinu našega naroda, nije učinila ništa, nego je predvidela, da će se tokom budžetske godine 1936/37 dokinuti ono jedino olakšanje, koje smo izvojevali našim zemloradnicima snižavanjem zemljarine na 1/3 sa važenjem za poresku godinu 1936.

4 — Vlada je bezuslovnom i nepromišljenom primenom sankcija, a bez odgovarajućeg obezbeđenja dovela u pitanje vitalne interese velikog dela naše narodne privrede, a napose šumske industrije, čija je i sama daljna egzistencija ugrožena.

5 — Mesto da se pristupilo izradi jednog smišljenog privrednog političkog programa, koji bi imao da izvrši rekonstrukciju opustošene narodne privrede, vlada Gospodina dr. Milana Stojadinovića svojom krajnjom nemarnošću i neozbiljnošću jedne improvizirane finansijske i privredne nazovi politike podriva iz dana u dan temelje i samoga društvenoga poretka.

Smatramo za svoju dužnost, da najodlučnije ukažemo na strahovite posledice jedne takove desperatorske politike u momentu velikih socijalnih previranja u svetu.

Kod takvog stanja stvari smatraju moji drugovi i ja da nam je nemoguć svaki rad u ovom Domu na donošenju budžeta i Finansijskog zakona za 1936/37 godinu, dok se opet ne obezbedi sa jedne strane lična sigurnost, kao i sa druge strane lojalna saradnja na dobru naroda i države. (Odobranje i pljeskanje na levisi.)

Претседник Стеван Ђирић: Има реч г. др. Сулејман Хафизадић.

Dr. Сулејман Хафизадић: У име Југословенског радикалског клуба част је изјавити следеће:

1) Доношење буџета по хитном поступку флагрантна је повреда Устава и Закона о пословном реду у Народној скупштини и значи лишавање Народног претставништва његовог основног буџетског права:

2) Начин на који је изгласана хитност за доношење буџета не само да је противан Закону о пословном реду у Народној скупштини, него је незапамћен у анализа парламентаризма по томе како је спроведен.

3) Увођење наоружаних полицајаца у пленум Народне скупштине за време трајања седнице, претставља врхунац незаконитости, у коју је загазила влада, зарад спровођења својих циљева. Тиме је погажен основни принцип парламентаризма и демократије, јер где оружана сила у једном Народној претставништву настаје, ту реч и разлог престају. (Пљескање на левици).

4) Ми потврђујемо право народа и државе да добије буџет, али сматрамо да се он не може оваквим начином донети онако, како то захтевају прави интереси народа и државе.

Услед свега тога Југословенски радикални клуб изјављује, да не може примити одговорност у даљој сарадњи при доношењу буџета, и у знак протеста против оваквог Владиног рада напушта седницу. (Пљескање на левици).

Претседник Стеван Ђирић: Реч има народни посланик г. Никола Кабалин. (Пљескање на левици и узвици: Живео!)

Nikola Kabalin: Gospodo narodni poslanici, usvajajući u potpunosti navode u izjavama mojih predgovornika; kao pretstavnika opozicionih klubova, čast mi je izjaviti u ime Kluba Jugoslovenskih poslanika, da u debati o budžetu nećemo da sudelujemo i da u znak protesta protiv flagrantnih povreda Ustava i Zakona, koje vrši Kraljevska vlada i Predsedništvo Skupštine, napuštamo salu. (Pljeskanje na leviци. — Narodni poslanici opozicionih klubova napuštaju skupštinsku dvoranu).

Претседник Стеван Ђирић: Реч има народни посланик г. Живота Милановић.

Живота Милановић: Господо народни посланици, у име Народног сељачког клуба част ми је дати следећу изјаву:

Јуче солидарно са целокупном опозицијом напустили смо седницу Народне скупштине са разлога и у знак протеста против увођења оружаних лица у дворану Скупштине од стране Претседника Народне скупштине.

Народни сељачки клуб и данас осуђује најоштрије тај недопуштени акт и не сматра га ликвидираним ни после јучерање изјаве Претседникове и позивања његовог на § 107 и остале прописе Закона о пословном реду у Народној скупштини, јер остаје тај жалостан факат да су та лица била уведена у салу скупштинску тајно и скривено и без икакве ознаке да су у служби Народне скупштине.

Данас пак, Народни сељачки клуб не може да се солидарише са актом изласка из скупштине и апстиненцијом осталих опозиционих клубова од буџетске дебате, јер сматрамо да нам као опозицији једино и један пут за целу годину дана рада скупштинског та дебата даје могућност да своја гледишта на данашњу тешку политичку и економску ситуацију у земљи, а нарочито у сељачким масама изложимо, и своју пуну критику целокупне владине политике изнесемо.

Народни сељачки клуб сматра напосе да је данашње стање на селу такво, да су невоље и страдања сељачког народа толико тешка и несаломива, да је ово можда последњи моменат да се предоче опасности таквога стања и предузму хитне и радикалне мере за лечење његово.

Наше је дубоко уверење, да више нису у питању пролазни периоди једне моменталне кризе, већ да је у питању толико широко осиромашење народа да се морамо забринути за читав социјални мир и поредак у земљи. (Одобравање и пљескање на левици).

Претседник Стеван Ђирић: Господо народни посланици, као што сте могли опазити ја као Претседник нисам прекидао господо говорнике, који су говорили у име својих клубова ни онда, кад су употребљавали непарламентарне изразе и постављали сасвим нетачне тврдње.

Ја сам то учинио зато, што нисам хтео слободу речи ничим да ометам. Али, господо народни посланици, пошто су све те оптужбе потпуно неоправдане и као што би биле то и онда да су изражене најчистијим парламентарним језиком, а нарочито су неоправдане од онога доба од када сте Ви, као Народна скупштина, своју сагласност за те мере, које су учињене по најбољим мотивима, дали, то се ја против тих оптужби и начина изражавања, у име ваше, у име Народне скупштине, у име Краљевске владе и у име своје најенергичније ограђујем. (Бурно одобравање).

Реч има известилац мањине Финансијског одбора г. др. Часлав Никитовић.

Известилац мањине др. Часлав Никитовић: Господо народни посланици, мањина Финансијског одбора није се могла сложити са извештајем већине, па с тога имам част да вам извештај мањине Финансијског одбора прочитам. Тај извештај гласи:

„НАРОДНА СКУПШТИНА

Краљевине Југославије

Финансијски одбор

ХБр. 63

24-II-1936 године

у Београду.

ГОСПОДИНУ СТЕВАНУ ЂИРИЋУ,

Претседнику Народне скупштине — Београд

Господине Претседниче,

Част ми је послати Вам за саопштење Народној скупштини извештај мањине Финансијског одбора по питању претреса предлога буџета и Финансијског закона за 1936/37 годину.

Због прекида претреса буџета у појединостима отсуством респективних министара овај извештај није обухватио и претрес буџета у појединостима.

Претседник Финансијског одбора,

Мита Димитријевић, с. р.

НАРОДНОЈ СКУПШТИНИ

Пошто се нисмо могли сложити са гласањем већине Финансијског одбора у погледу на предлог државног буџета са Финансијским законом за 1936/37 год. част нам је поднети следећи наш извештај:

штај, а с позивом на писмо Претседника Финансијског одбора упућено Претседнику Народне скупштине 7-II-1936 г. X.Бр. 58.

I.

Према писменом и усменом експозеу Господина Министра финансија уз предлог буџета за 1936/37 годину, мањина Финансијског одбора, стекла је уверење, да нови предлог буџета у потпуности одговара данашњим економским и финансијским приликама као и интересима државне управе.

Увођењем буџетског јединства у техничком погледу одборска мањина сматра, да се на најцелисходнији начин удовољило потреби прегледности и јасноће у буџетском газдовању, без којих се особина не може замислити толико потребна буџетска искреност. Одборска мањина сматра за своју дужност, да у овоме погледу, ода пуно признање Краљевској влади на свима интенцијама и напоменама које су имале за сврху искрено и отворено приказивање нашег државног газдинства и констатује да се је у овом погледу потпуно успело као и то, да је ово једини пут који може одвести толико потребној буџетској равнотежи.

По својој садржини, нови предлог буџета је у расходима и приходима уравнотежен у износу од 10.307.040.784 динара. С обзиром на претходни буџет који у својим дванаестинама данас важи, расходи новог предлога су мањи за око 570 милиона динара и ако су непокривени кредити из садашњег Финансијског закона у износу од 350 милиона динара показани у рачунском делу предлога буџета. Ово смањење према садашњем буџету очигледно доказује сву бригу и намеру Краљевске владе за разумном и реалном штедњом у државном газдинству. Одборска мањина са задовољством прима намере Краљевске владе, да ову штедњу и у будуће спроводи потребном реформом законских прописа, који регулишу питање расхода, с обзиром на несразмерност истих према укупној цифри буџета, а водећи притом рачуна о државним интересима.

Реално и у детаљима, стручно, показани приходи у новом предлогу, са своје стране доказују да у идућој буџетској години не можемо очекивати изненађење у томе погледу. Приходи државни одмеравани су према наплати у 1934 и 1935 години, водећи међутим строго рачуна о свима предузетим мерама и интенцијама Краљевске владе. И ако је по свима овим мерама Краљевске владе, било довољно речи приликом претреса Закона о буџетским дванаестинама за 1935/36 годину у Народном претставништву, одборској мањини је част скренути пажњу Народној скупштини, с обзиром на ток расправе у Финансијском одбору приликом претреса новог предлога буџета, на извесне главне примедбе и замерке одборске већине које су у тесној вези са новим предлогом буџета.

Једна од главних примедба у Одбору може се свести на следеће: „Смањење земљарине није дало никаквог ефекта или у колико га је дало, тај ефекат се односи на смањење дугованих пореза”.

Ова се теза не може одржати. Она полази од погрешне претпоставке, да је за наплату земљарине меродаван предвиђени износ у буџету. А не смањени катастарски чисти приход за 1/3. И ако се у новом предлогу буџета ове две суме поклапају, Закон о смањењу земљарине није смањио предвиђени износ у буџету, него катастарску основу,

па ни сам порез земљарину која се по тој основици наплаћује. И сва је срећа што је тако, јер је само на тај начин и могуће стварно смањење. Смањењем само суме у буџету предвиђене, ништа се не би постигло, што доказују смањења у претходним буџетима, које је било скроз фиктивно, а којим се сретствима садашња Краљевска влада није хтела служити. Тако је исто неодржива теза, да се садашње смањење у 1936 години односи само на дуговане порезе. Кад би ово било тачно, онда се на пореске обвезнике који немају дугованих пореза, ово смањење не би односило. Сву немогућност ове тезе мислимо није потребно више доказивати. Према томе, данашњој Краљевској влади не може се порећи једна чињеница, један непобитни факт, који јасно целом свету сведочи, да се у пореској политици ишло и иде ка растерећењу народа, у место систематском оптерећењу његовом, практикованом од ранијих влада.

Друга важна примедба у одбору своди се на гледиште: да се сређивањем државних финансија и мерама за оздрављење наше привреде дизала прашина и да се тим мерама иде у раскорак са државним финансијама.

Члановима одборске мањине на ово је част изјавити, да се, напротив, може констатовати чињеница, да је од доласка на управу земље Владе г. др. Милана Стојадиновића наступио један снажан вал, који се изразио у велико одушевљење наше јавности и народних слојева, а које је настало с једне стране због укидања драконског пореског притиска и с друге стране због спровођења економских и финансијских мера, које је Краљевска влада предузела одмах у почетку свог доласка на управу. Одборска мањина смело тврди, да је ово одушевљење наше јавности, чаршије и народних слојева, које неки од госпоре чланова Финансијског одбора сматрају за прашину, у потпуности оправдано и на своме месту, када се узме у обзир основна разлика између ранијих и ове Владе — између политике „лесе фер лесе пасе” и борбене политике Краљевске владе са привредним недаћама које нас ево већ шест година даве.

Насупрот свима критикама финансијске и економске политике садашње Краљевске владе, које су од стране већине Финансијског одбора изнете, довољно је само потсетити се свих многобројних и често далекосежних мера, које је ова Краљевска влада предузимала у циљу савлађивања привредне депресије, па се уверити колико је била жива њена акција и неуморна њена иницијатива у области финансијско-привредног законодавства у једном релативно кратком размаку времена. Баш због ове краткоће времена није ни могуће тачно проценити сав домашај и дејство ове несумњиво плодне акције.

Одборској мањини нарочито је стало, да изнесе Народној скупштини у кратким потезима само главне мере које најречитије доказују да Краљевска влада ништа није пропустила за ублажење јавних дажбина и оживљење народне привреде.

Поред снижења земљарине за 1/3, Краљевска влада је продужила од 11 на 15 година рок за отплату дужне порезе. Издала енергичне и строге расписе свима пореским властима, да се свака егзекутивна радња обустави док земљорадник не уновчи жетву, да пореске власти, приликом егзекуције, морају водити рачуна о минималним ценама пољопривредних производа утврђених од

стране „Призада“. Она је продужила пореска ослобођења за земљораднике насељенике. У погледу дуванске политике, која такође има животног значаја за нашег земљорадника, учињено је следеће: дата су ослобођења од монополских казни, које су биле често врло драконске и изазивале велико незадовољство, јер су, у најчешћем случају због немогућности наплате у новцу, морале бити претваране у казну затвора. При последњем откупу дувана Управа државних монопола је по примљеним инструкцијама вршила оцену и класифицирање са свом пажњом да не оштети савиоца-земљорадника; одлуком Министра финансија од 17 јануара ове године повишена је откупна цена дувана за 20%, одобрена је двоструко већа садња дувана него прошле године (сађено 1,450.000.000 струкова према 754.000.000 струкова у 1935); благодарећи повољним трговинским споразумима, извезено је у 1935 години шест пута више дувана него у 1934 години (152.000.000 према 25.000.000 динара), и, што је нарочито значајно, обезбеђен је извоз нашег дувана за дужи период. У циљу планског вођења дуванске политике и стандардизације дуванских производа, решено је подизање дуванског института у Прилепу, читавог низа нових магацина за дуван и со, градња нове зграде за државну маркарницу и т. д.

Одобрене су олакшице, врло осетне, код егзекутивних трошкова. За пореске дугове испод 10 хиљада динара оне су преполовљене, а њихова најмања мера сведена је на 1/10 према ранијој тарифи. У сарадњи са привредним коморама и организацијама предузете су ефикасне мере за побољшање пореске администрације у интересу пореских обвезника, уреднијим и експедитивнијим вођењем пореских књига.

Уредбом о сразмерном отпису дужног пореза до краја 1932 дате су пореским обвезницима ванредне погодности за отплату дужног пореза, које у извесним случајевима иду до опраштања више од половине пореског дуга. Најзад Уредбом од фебруара текуће године о плаћању старог пореског дуга кукурузом дата је још једна олакшица земљорадницима и ситним занатлијама. У интересу трговаца, ситних занатлија, индустријалаца, припадника слободних професија и т. д. донето је неколико важних одлука код пореза на течевину. Потпуно је укинут § 7 пореске новеле, који је течевину био претворио у лични порез, противно духу реалних пореза. Уведен је додатак на течевину, не у фискалном циљу, већ у циљу заштите малих трговаца. Уредбом од 13 октобра 1935 год. дате су таксене повластице индустријским предузећима која се налазе у кризи.

Код ванредног доприноса наређено је, једним законодавним тумачењем ослобођење од овог пореског облика надничара и сиромашних радника, а које је ослобођење до тада узалудно тражено; дате су извесне олакшице обвезницима рентовног пореза, аболиране су кривине аутобуских предузећа за прекршај чл. 101 таксене тарифе, спроведено је накнадно смањење бановинских дажбина и т. д.

Све се ове мере могу разврстати у т.зв. пореско-таксене мере.

Међу мерама економско-политичким и социјалним које су предузете од стране Краљевске владе ради оживљења послова и уклањања економско-социјалне беде, наводимо Уредбу о јавним радо-

вима, на основу које се убрзаним темпом изграђују саобраћајне мреже: путеви и железнице у вредности преко једне милијарде динара, чиме је не само обогаћен наш привредни и културни инвентар него је дата могућност успелења хиљадама неупослених радника из пасивних крајева, независно од ванредних кредита које је Краљевска влада одобрила за исхрану пасивних крајева. До данас је за ову исхрану ангажовано близу 40 милиона динара.

Међу мерама предузетим за појачање ликвидних сретстава државне благајне, мањини Одбора част је напоменути доношење Уредбе о емисији благајничких бонова до 500 милиона динара, која ће, као што је у више махова наглашено, имати врло повољна привредна и кредитна дејства.

Овим није исцрпљена листа свих финансијских и економско-политичких мера које је предузела Краљевска влада у борби против економске кризе. Наведене су само најмаркантније између њих. Одборска мањина сматра, да ни један добронамеран критичар Владиње финансијске и привредне политике не може спорити да од времена појаве привредне кризе, крајем 1931 године, до данас ни један период није био богатији иницијативама ове врсте, ни по броју ни по важности ових одлука, нарочито ако се оне доведу у органску везу са финансијско-валутним мерама које је садашњи Претседник Владе предузео, када је прошле године држао ресор финансија. Ове су мере јасан доказ да се Краљевска влада није ограничила само на чување буџетске равнотеже и стабилности новца, већ је одлучно прегла на посао да крене с мртве тачке нашу привреду и кредитни апарат. Треба при том имати у виду да су све ове нове иницијативе предузимане у једном периоду ниских цена, малих државних прихода, али непромењених великих државних потреба, којима се требало редовно и беспрекорно удовољавати.

II

Но поред предњих економско-финансијских разматрања, сматрамо за своју дужност да укажемо и на политичку страну питања државног буџета за наредну буџетску годину. Ово нарочито с тога, што су и сами они говорници из опозиције, који се нису могли отети објективности, морали учинити извесна признања Министру финансија, јасности и искрености његове буџетске и финансијске политике, принципима штедње и стварности буџетске, којим се руководио приликом његове савршене техничке израде. По свима конкретним питањима Министар финансија је дао одређене одговоре и јасна објашњења, а његови реални разлози остајали су без икаквих против-разлога од стране оних, који су какве приговоре чинили.

Дакле, мотиви који руководе опозицију да одбаце овај буџетски предлог у начелу, дакле у целини, не потичу из самог овог предлога, који је добар, већ из неповерења према Влади, која треба да га спроводи. Ово су говорници стално истицали и наглашавали. Мотиви су дакле чисто политичке природе.

Сматрамо да је примање овако стручњачки израђеног буџетског предлога еминентно и по својој суштини један првокласни и неопходни државни посао, нужан нашем државном и народном

животу, који посао треба да је изнад наших супротности и размимоилажења у свакодневној и ситној политици, и да би сама опозиција требала да манифестује своју високу свест и незаинтересованост помажући нам да земљи дамо на време један добар буџет. Тиме би увек опозицији остала отворена могућност, да своју борбу против Владе води на оном политичком терену на коме се стварно манифестују супротности, и где та борба не задире у опште народне интересе и по својим ближим и даљим последицама не подређује опште државне интересе уским интересима ситних групација, које немају заједничку и израђену политичку идеологију, и које сједињује једино заједничка борба против Владе.

Кад смо већ на политичком терену, с правом смо очекивали да ћемо током претреса предлога буџетског у Одбору чути и једном сазнати политику и начела појединих клубова, који нису малобројни као што сви знамо. Наша очекивања су остала узалудна јер поједини опозициони клубови међу собом немају ничег заједничког ни програмски ни политички, пошто је то и био разлог што нису остали у једном заједничком клубу. И оно што карактерише политику највећег дела наше парламентарне опозиције јесте потпуна неодређеност, нејасност и неначелност њена. У таквим приликама преносити на чисто политички терен крупан државни посао, какав је доношење и давање земљи буџета, претставља савршено отсуство осећаја одговорности и тежак недостатак схватања дужности према држави и народу.

Ми смо могли само посредно сазнати и нагађати током начелне дебате политичка гледишта појединих опозиционих клубова по приговорима чињеним од стране појединих говорника политици Краљевске владе. Једни говорници су замерали, што је та политика сувише попустљива или слободоумна било према ванпарламентарној опозицији, било према хрватском делу нашег народа, док су други, опет опозициони говорници, замерали што владина политика није још слободоумнија и што се не доносе најављени закони: о зборовима и договорима, о штампи и о изборима народних посланика.

Сматрамо, да су ови приговори опозиције неосновани, а да самом својом противречношћу пружају доказа да Влада у својој политици иде путем трасираним и правцем одређеним у својој декларацији. Сматрамо, да се Владина политика састоји у поступном и постепеном враћању нормалном политичком стању: враћању демократије и дефинитивном сређивању нашег политичког и народног живота. Темпо, са којим се та постепено изводи, може се не свидети једним или другим: једни налазе да је брз и нагао, а други да је спор и лаган. У противречности ове критике види се баш да је Краљевска влада на добром путу. Сматрамо, да изнад свију ових политичких питања и закона постоји један виши државни резон, који је сталан и који сви морамо поштовати. Тај највећи разлог државе мора свака влада поштовати, па и ова Влада, без обзира на своју тренутну корист и јевтину популарност, којом би она била можда награђена моментано пренаглавањем ове постепености, а којом се постепености карактерише њен рад. И тај опортунитет држав-

ног разлога опредељује Краљевску владу, којим ће темпом ову постепено изводити, а повољне последице њеног рада у народу најбоље говоре, да је Влада, сасвим добро одмерила ову поступност и да је у довољној мери водила рачуна о тим вишим разлозима. Још пре доношења ових закона, либералнијом применом постојећих политичких закона, Влада је припремила терен, да се ови закони донесу напреднији и слободоумнији, него што би они били без ове припреме. А баш оваква припрема политичких закона била је, у толико махова, извргнута оштрој критици од једног дела те исте парламентарне опозиције, која налази да се тиме погађа њен интегрални а у ствари реакционарни „национализам”. Последице правог и истински схваћеног национализма, који се преко демократије ослања на најшире народне слојеве и на родољубивост целокупног нашег народа, који искључује монопол патриотизма једног одређеног броја људи над целокупном нацијом, који више цени суштину од искључивог формализма, осетиле су се и произвеле најбоље дејство у најширим слојевима народним. Појединачне ексцесе, које је Влада са потребном умереношћу али и одлучношћу сузбијала, треба приписати ранијим узроцима, који су ван ове Владе, што најбоље доказује рапидно опадање тих ексцеса и политичко смирење народа.

Постоји и код нас жеља за што либералнијим држањем у примени Закона о штампи, али ће ово омогућити пре свега само држање озбиљне и патриотске штампе. Имамо пуно поверење у Краљевску Владу, да ће она оценити ову нашу жељу онако, како то стварност изискује и оправдава.

Несумњива и очигледна стварност налаже нам да истакнемо факт, да док се у народу осећа помирљивост; стишавање духова, знатно попуштање раније затегнутости у политичким односима, дотле у Народној скупштини се ствара једна заоштреност и затегнутост, која не одговара стању духова у земљи. Ово треба приписати неодмереном држању и стању наше парламентарне опозиције. Краљевска Влада дала је видна доказа о својој жељи да сарађује са данашњом Народном скупштином, и да уздигне ниво нашег парламента. Скупштинска већина је знала оценити ову тежњу Краљевске Владе и поклонила јој је пуно поверење. Ова је већина солидна, компактна и довољно јака, да обезбеди корисну сарадњу Краљевске Владе и Народне скупштине. Насупрот овом држању скупштинске већине, држање извесног дела опозиције и ометање парламентарног рада, сретствима, која не чине част Парламенту, неизбежно доводе до мишљења, да они желе погодити парламентарни систем као такав. Та и таква тежња нашла је свог израза и у одбацавању овог буџетског предлога, као и у ометању скупштинског рада. Очекивати је, да ће у овим настојањима скупштинске већине већи део наше парламентарне опозиције у будућем свом раду допринети и свој удео те тако заједнички порадити на подизању нивоа и угледа нашег Парламента и на његовом јачању.

Што се тиче пак будућег рада Финансијског одбора, а с обзиром на начин, на који је опозиција у њему пре неколико дана добила један глас већине, ми остављамо Народној скупштини да оцени: да ли не би требало можда бирати нов Фи-

нансијски одбор, који ће верније претстављати расположење и однос снага у Скупштини. Ову напомену чинимо нарочито с тога што, по нашем мишљењу, Финансијски одбор није имао право да одбаци буџетски предлог у целини, а када је већина у Одбору то учинила, онда се огрешила о дужност коју јој налажу Устав и скупштински Пословник. Када се одборска већина тако понашала на питању буџета, који је једна првокласна државна и народна потреба, какав се онда може очекивати рад овог Одбора на другим важним питањима? Ми овде наводимо, између осталог, само као пример: измене и допуне Инвалидског закона, за којим наши инвалиди вапију широм целе земље, јер им доноси знатна побољшања њиховог тешког положаја, са знатним финансијским ефектом у корист инвалида. Краљевска Влада је израдила и усвојила ове измене и допуне Инвалидског закона и упутила их Финансијском одбору, да би ова Уредба била донесена у року одређеном законским овлашћењем. Наши инвалиди, као ни целокупна јавност наше земље, неће никад моћи схватити ни одобрити, да и овакав један закон не буде на време донесен, и да и даље остане пред Финансијским одбором само зато, што састав тога одбора више не одговара скупштинској већини и што садашња већина овог Одбора своје држање и одлуке одређује према моменталном расположењу појединих чланова према Влади, а не према општем интересу и потребама нашег народног и државног живота.

Такав је случај и са свима осталим административним, финансијским и привредним мерама, за које се изискује сарадња овог Одбора. У данашњим тешким временима, када привредни живот наше земље изискује правилно и брзо функционисање свих одговорних и јавних установа, паралисан рад Финансијског одбора доноси тешке и недогледне последице. Сви смо могли уверити се, на лицу места у крајевима где смо бирани и у ма сама народним, од каквог срећног дејства су биле привредне мере, које је Краљевска Влада до сада предузимала у циљу јачања и оживљавања наше привреде, од којих мера ћемо поменути једну једину: јавне радове. Колико ми са већим жаљењем констатујемо да овакав рад и ови напори Краљевске Владе нису праћени ни подржани од садање већине чланова Финансијског Одбора, занесених разнородном политиком. Отуда категорички одбијамо истинитост и искреност тврдње у изјавама опозиције, којим примање буџета везује и условљава са доношењем закона о раздужењу земљорадника, које су изјаве само један тактички потез, срачунат више на демагошки ефекат, а никако потекле из искрене жеље за сарадњом на прешним економским и социјалним питањима. Ми смо сви сведоци да је то учинила баш Краљевска Влада, која је узела у проучавање и решавање проблеме економски слабијих дужника пре него што је икакав предлог од стране опозиције у том питању био поднесен. С обзиром на величину и важност решења овог питања а имајући пуно поверење у искреност Владиног рада и њену толико пута манифестовану жељу, да у свима питањима па и овом, сарађује са Народном скупштином, ми никако нећемо дозволити опозицији, да од оваквих озбиљних питања прави неозбиљне и демагошке експерименте којима је циљ да оваква решења одложе, како би Влада показала што мањи успех,

без икаквих обзира на најкрупније народне интересе.

Док је овакво држање скупштинске опозиције у питањима позитивног и конструктивног рада, дотле смо на другој страни такође били сведоци оног хитног предлога опозиције, којим се ишло за спасавање оних, који су компромитовани у једној тешкој афери, чији је предмет у току решавања код судских власти. Уверени смо да ће јавност наше земље знати и умети упоредити један и други рад, и да ће народно поверење сваком по заслуги одмерити заслужену награду.

III

На основу свега напред реченог, а сматрајући, да економско финансијски разлози, као и они чисто политичке природе, несумњиво налажу да се овај предлог буџета за 1936/37 год. у целисти прихвати, мањина Финансијског одбора има част, подносећи овај свој извештај Народној скупштини, замолити Народну скупштину, да овај њен извештај прихвати и прими предлог буџета државних расхода и прихода за 1936/37 год. са Финансијским законом за исту годину у целини и у појединостима онако како га је Краљевска Влада предложила. Истовремено част нам је молити да се даље у Народној скупштини поступи према одредбама чл. 67 Закона о пословном реду у Народној скупштини.

За известиоце одређени су г. г. др. Часлав Никитовић и др. Јуре Коце.

Београд, 10 фебруара 1936 год.

Чланови мањине Финансијског одбора Народне скупштине:

Петар Богавац, с. р., Спира Хаџи Ристић, с. р., др. Часлав Никитовић, с. р., Душан Поповић, с. р., Милоје М. Рајаковић, с. р., др. Вјекослав Милетић, с. р., Никола Зубер, с. р., др. Стеван Крафт, с. р., др. Нико Новаковић, с. р., Новица М. Поповић, с. р., Миљкан Арежина, с. р., др. Јуре Коце, с. р., Гавран Капетановић Исмет-бег, с. р., Владимир Казимировић, с. р., Михаило Стојадиновић, с. р.

Претседник Стеван Ђирић: Реч има Министар финансија г. Душан Летица.

Министар финансија Душан Летица: (Бурно плескање и повици: Живео!) Господо народни посланици, немам потребе да у овоме своме експозеу улазим у потанку студију буџетског предлога, који се налази пред Вама. У своме штампаном експозеу уз овај буџетски предлог, изложио сам целу своју концепцију о њему, а давао сам још извесне допуне и у својим изјавама, које сам према потреби упућивао нашој јавности. Зато Вас молим, господо народни посланици, да ми дозволите, да вам данас само укратко изложим слику буџетског предлога који је пред вама и прилика и односа у којима се он стварао и због којих је у оваквом саздању пред вас изнет, наравски ограничавајући се искључиво на економско-финансијско подручје, не улазећи у политички терен.

Предлог буџета за 1936/37 год., поднет у уставном року Народном претставништву на решење, уравнотежен је и утврђен на суму од дин. 10.307.000.040.784.— Ова је цифра, само приви-

дно, за 57,238.438.— динара већа од оне по буџету за 1934/35 годину (продуженом буџету за 1935/36 год.). Стварно је овај предлог буџета мањи од претходног за око 570 милиона динара, када се рачунском делу буџета за 1934/35 дода око 630 милиона динара посебних издатака, обухваћених Финансијским законом. Другим речима, ми смо до сада имали два буџета: један јасно обележен и покривен, други мање или више прикривен у овлашћењима Финансијског закона а непокривен. Ова овлашћења била су скривени непријатељ равнотеже утврђеног буџета и давала су му карактер фиктивности и нереалности.

Предлог буџета рађен је у тежњи да задовољи начела буџетске јавности, потпуности, тачности и јединства. У формалном погледу ова тежња огледа се у промењеном техничком саставу буџета. Она се истиче и у отвореном и прегледном приказивању свих издатака у збирном делу буџета. Оваквим приказивањем буџетске ситуације, омогућена је и ефикаснија буџетска контрола од стране Народног претставништва. Тешко је казати да је буџетска реалност и потпуност апсолутно обезбеђена овим буџетским предлогом. Али сматрам, да је овим предлогом у том правцу учињен и један велики корак напред, и да он садржи у себи нарочити интерес због тога, што претставља једну у истини нову етапу у раду на сређивању наших државних финансија.

Овај предлог буџета не почива на истим основима на којима се заснивала ранија финансијска политика. Методе, које су се изражавале кроз наше раније буџете у вођењу наших државних финансија, нарочито за време привредне депресије, нису одговарале стању и приликама наше народне привреде. У првом реду и у главном због тога, што тада, између државног буџета и привредних прилика земље, није у потпуности постојала потребна узајамна сагласност, која се самим привредним приликама наметала. Да је ово тачно, господо, очигледно сведоче све оне симпатије наше јавности, које су прошле године биле изражене приликом доношења првих мера за сређивање наших државних финансија и оздрављење наше народне привреде. (Бурно одобравање и повици: Тако је!).

С обзиром на исцрпеност наше привреде и на стално подбацивање државних прихода последњих година сума свих буџетских расхода од 10.307 милиона свакако није мала. Али, с обзиром на јавне потребе, које се овим буџетом имају покрити, ова цифра није претерана. У њој је садржано 5.296 милиона или 51,39% материјалних расхода, а од ових пада на потребе народне одбране и на државне дугове око 3.077 милиона динара или близу 30% целокупног буџетског расхода. (Гласови: Живела војска!). Ових 30% међутим по својој природи, претстављају такве расходе са којима су везани наши најбитнији интереси, наша национална безбедност, као и обавезе које се не могу стезати. Преосталих 2.219 милиона динара или око 21%, остаје за све остале материјалне потребе државне управе. А то је свакако, чедна цифра, која нам не оставља много могућности за штедњу.

Сви знамо, да је Уредба о смањењу личних припадности државних службеника била за

њих и сувише осетна, али и поред тога смањења, како видимо, однос између личних и материјалних расхода није се знатније поправио ни у овоме буџетском периоду. Краљевска влада ипак сматра, да је значајан њезин успех, што је предузетим мерама и односним одредбама у Финансијском закону зауставила сталан пораст личних издатака, а нарочито, што је она однос личних и материјалних буџетских издатака упутила у правцу обратног развоја, који ће свакако бити кориснији и за народну привреду, и за јачу солидност главног извора прихода државних службеника, њихових припадности. Државни службеници најбројнији међу нашим интелектуалцима, добро знају да је и њихов највећи интерес, да се наша народна привреда што пре придигне и ојача. И, кад је такву и видимо, онда ће у њој непосредно наћи упослења онај део персонела, који је државној служби стварио непотребан, а овако смањени статус службеника, моћи ће рачунати на бољи хонорар за своју службу народу и држави. На против, од привреде наше у садашњем њезином стању, тражити пуни еквивалент за учињену јавну службу, значило би парализати је у њезином придицању, сурвати је можда још и даље и тако угрожавати солидност извора, из ког се црпу средства за подмирење припадности државних службеника.

Желим нарочито скренути пажњу Народној скупштини на чињеницу, да је извршење материјалних расхода у предложеном износу, боље осигурано но до сад. Преношењем кредита из садашњег Финансијског закона у рачунски део предлога буџета, у износу од 350 милиона динара, постигло се, да ће ти кредити — у суштини чисто материјалне природе — бити покривени редовним буџетским приходима. За извршење ових, као у осталом и других материјалних расхода у рачунском делу буџета, неће убудуће бити потребно мобилисати друга ванбуџетска сретства. Другим речима, Главна државна благајна, при извршењу материјалних расхода по овоме предлогу буџета, неће бити изложена ванредним оптерећењима, која проистичу из Финансијског закона. Она ће у том погледу бити обезбеђена, јер ће имати да извршује исплате за буџетске расходе за чије су јој покриће унапред обезбеђена сретства у редовним приходима државног буџета.

Убацивањем у цифарски део буџета расхода по Финансијском закону, и с друге стране објективном оценом буџетских прихода, довољних за покриће буџетом предвиђених државноуправних потреба, обезбеђујемо основне услове за буџетску равнотежу. А буџетска равнотежа је један од предуслова за правилно функционисање државне благајнице, и један од главних постулата за правилан развој народне привреде. (Одобравање и повици: Тако је!).

Упоредо, радећи на васпостављању буџетске равнотеже, Влада г. др. Милана Стојадиновића развијала је своје деловање и у правцу, да се народној привреди створе повољнији услови за њезин напредак. Цела година 1935 прошла је, а да Краљевска Влада није посегла ни за једном пореско-фискалном мером у циљу јачања сретстава државне благајнице, мада је њезино стање овакве мере могло претпоставити, а и оправдати. Напротив, стављајући себи задатак, како да збрињава држав-

но-управне потребе које немају свог буџетског покрића, Краљевска влада је у низу мера ишла баш противним путем, путем олакшања јавних терета. Ја те мере овде нећу поново да набрајам. Оне су већ у примени у практичном животу, оне су многоврсне, и захватају цео домен јавних дажбина, и државних и самоуправних. Оне се, неоспорно, као корисне данас осећају у свима гранама наше националне производње, којој су у првом реду биле и намењене.

У овом буџетском предлогу Краљевска влада је свела приход од општих непосредних пореза на 145 милиона. Ово смањење односи се на све непосредне пореске облике сем земљарине. А како знамо да је за годину 1936 и сама земљарина ефективно спуштена за пуну једну трећину, или за око 150 милиона динара, види се, колико је редуциран прилив платних сретстава државној благајници из непосредних пореза.

Велики напор искрености учињен је у погледу предвиђања прихода за буџетски период 1936/37. Код посредних пореза нисам употребио принцип примене резултата прошлих година. Непостојане привредне прилике последњих година, и тенденције које се називају у њиховом развоју последњих 12 месеци, упутиле су ме да се у предвиђањима више обратим овом новијем, ближе стању, које показује тенденцију чврстоће и могућности кретања ка порасту потрошње. Наплата посредних пореза иде у корак са потрошњом. И кад видимо да је потрошња јача, очкујемо и јачи прилив пореских прихода.

У непосредним порезима ствар је мало другачија. Наша привреда, изнурена дуготрајном кризом, треба најпре да се оспособи да буде извором јачег прихода. Тек онда кад она буде одбацивала јаче приходе, моћи ће се мислити на јачи прилив буџетских прихода од непосредних пореза. У овом предлогу буџета приход од непосредних пореза, како видимо, осетно је смањен, јер су и приходи, као пореске основице, услед привредне кризе знатно смањени. Ова појава је општијег карактера. И многе друге привредно снажније земље, у току ових привредно критичних година, пореметиле су своје раније социјално нормалније односе међу посредним и непосредним порезима. Нормална тенденција ка подизању буџетских прихода од непосредних пореза устављена је. Шта више, она се почела обраћати ка јачању приноса посредних пореза, за којима су државне управе све више посизале, да покрију државно управне потребе. Апстрахујући социјалну страну питања, кад је реч о порезу, узима се оданде, где ће се мање оштетити интереси народне привреде. Од прихода и имовине као пореског основа, не очекује се данас ни на страни онај ранији ефикасни порески прилив. Њих спутавају последице привредне кризе. Јачати их подизањем пореских стопа, значило би још више уништавати их. Отуда ово обраћање ка потрошњи, одакле се јавне фискалне потребе данас релативно највише намирују, то је правило на страни, и код привредно снажнијих народа, па није чудо, да се по њему и ми управљамо. И поред тога, што имамо обилне природне услове за благостање народно, наша је привреда заостала. Према привредном напретку на страни, наша је привреда још у повоју. Отуд и наше релативно сиромаштво. Отуда и немогућност, од незнатних прихода које нам наша

слаба привреда одбацује, да непосредним порезима покривамо већи део државно-управних потреба. Стога ће још доста дуго посредни порези морати да буду и остану најважније врело државних фискалних прихода.

Код трошарине и царина предвиђено је по новом предлогу повећање за укупно 78 милиона динара. Ако се уважи смањење код такса, целокупно повећање свих посредних пореза, према садашњем буџету, предвиђа се само за око 12 милиона. Повећање посредних пореза заснива се на стварним резултатима наплате. У периоду април—децембар 1935 године наплата је код царина изнела 113,55%, а трошарина 101,44% од буџетом предвиђених сума. И по апсолутним цифрама, и по сразмерном предвиђању, наплата у овој буџетској години боља је него у одговарајућем раздобљу прошле године. Ово исто важи и за монополске приходе.

Непрецењујући вредност ове појаве, пораст прихода посредних пореза, као и пореза на пословни промет, преставља ипак један повољан знак. Ови приходи зависе од куповне снаге и воље за трошењем пореских обвезника, а не од притиска пореске администрације. Када су, дакле, ови приходи у порасту, допуштено је закључити да је и економска снага у извесном јачању.

Свакако да је ублажавање терета непосредних пореза, у вези са рационалнијим поступком на терену, као и снижење извесних посредних јавних дажбина, нарочито бановинских, било у доброј мери узроком овом повољнијем стању потрошње и прилива посредних пореза.

Господо народни посланици, мало пре сам поменуо разлику између финансијске политике садашње Краљевске владе и ранијих влада за време привредне депресије. Та разлика, господо, добила је свој уочљиви практични израз и у монополској политици. Краљевска влада сматра да дуванска монополска политика не сме бити вођена тако, да се њоме убија воља за садњом дувана, који је један од најважнијих продуката нашег земљорадника. (Бурно плескање).

Политика откупних цена и самог начина откупа треба да је таква да привлачи што већи број садилаца дувана и обезбеђује што повољнију предају дувана монополским стовариштима. Супротно досадашњим резултатима, овако ће се знатно ограничити кријумчарење дувана у листу, знатно ће се повећати потрошња дуванских фабрика и добиће се довољан регрес за боље плаћени труд садиоца — земљорадника. Са овако вођеном дуванском политиком оствариће се услови и за ширу производњу дувана. И при зимишњем откупу дувана и при утврђивању откупне цене за наредни откуп, ми смо имали већ прилике да видимо и резултате те политике. Садилац је — што давно није — остао углавном задовољан, а Монополска управа примила је релативно задовољавајуће количине дувана.

Целокупна финансијска политика Краљевске владе остаје непромењено везана за одржавање стабилности наше националне монете на њеном садашњем нивоу. Ову стабилност сматрам не само као битан услов за одржавање реда у државним финансијама, већ и као неопходну основу за здрав привредни развој.

Спровођење такве финансијске политике условљено је с једне стране, осигурањем политичке

стабилности и поверења у рад одговорних чинилаца, а с друге стране дејством, како редовних тако и извесних, специјално наших финансијско-економских елемената. Два од њих стоје у непосредном делокругу Министра финансија. То су: државни буџет и рад емисионог завода. Затим долази развитак нашег платног биланса, у вези са трговинским, девизним, клириншким и уопште дужничким односима, а међу специфично наше, унутрашње моменте који су од утицаја на развој домаће валуте, спадају: сељачки дугови, санирање банака и реперкусија јавних радова на тржиште капитала.

Што се тиче буџетског газдовања у текућој 1935/36 буџетској години, може се слободно рећи да се оно кретало у знаку највеће опрезности и штедње и да је буџетска равнотежа била циљ, коме се стално тежило. Апстрахујући летећи државни дуг, регулисани и нерегулисани, који је производ тешких година кризе и чију висину и тежину не само отворено признајемо, већ и настојимо да се он ублажи, — апстрахујући чињеницу да је буџет за 1934/35 из кога проистичу два наестине за 1935/36 с обзиром на непокривене расходе у Финансијском закону био одобрен као неуравнотежен — можемо тврдити да је наша буџетска ситуација релативно задовољавајућа. То се огледа у чињеници да су за девет месеци буџетске 1935/36 године — април—децембар — наплате прихода веће, него што износе расходи по истом буџету. Тако, док је извршено расхода за 89,71% од одобрених кредита, за исто време наплаћено је прихода за 99,55%, што значи за 9,86% више. Вишак остварених прихода над извршеним расходима за овај буџетски период, узимајући у обзир ликвидне неисплаћене обавезе, износи око 415 милиона динара. Разуме се, да ће овај вишак до краја рачунске године, услед престојећих пасивних месеци, потпуно и књиговодствено ишчезнути. Стварно он ни данас не постоји, пошто се текући приходи употребљавају за исплату рачуна из ранијих година. Такво стање, у вези са недостатком обртног капитала, довољно јасно објашњава све тешкоће државне благајнице.

Поводом оваквог стања Краљевска влада одлучила се да посегне за два мерама, којима је био циљ помоћи с једне стране државној благајници, као банкару неуравнотеженог државног буџета, а с друге стране истом мером нашој привреди дати основа за бољи напредак. Тако је новембарском уредбом дужницима старих пореских квота, којима је дано право оброчне отплате пореског дуга у дужем времену, пружена могућност, да се могу уз врло повољне услове раздужити и државној благајници раније уплаћеним сумама дуга дати ванредна сретства за њезине потребе.

Најновијом Уредбом о благајничким записима, даје се имаоцима расположивих привредно умртвљених готовина могућност, да их на кратак рок најсигурније могу у њих корисно уложити. Државној благајници оваквим ванредним приливом појачава се платна способност и даје могућност, да, измирењем својих обавеза, преко својих поверилаца убаци у привредни живот нова сретства, која ће појачати курс привредног живота. (Живо и бурно одобравање).

Оваква отворена јавна кредитна операција државне благајнице, чији је успех апсолутно препуштен слободној и доброј вољи пијаци, искључује

сваку везу са инфлаторним тенденцијама, које су јој хтели, са провидним намерама, да даду противници садашњег политичког режима. Баш на против, овом корисном мером, по примеру на страни, мобилишу се сада умртвљена платна сретства у банчиним новчаницама, које су на диспозицији њихових ималаца, и које су као такве законски потпуно покривене, те се из њиховог већином бесплодног лежишта покрећу и упућују у циркулацију, којој су у основи својој и намењена.

Оба две ове мере, нове су за наше прилике. И ма какав оне успех дале, оне дају доказ, да је Краљевска влада у садашњим тешким временима у сталном покрету у тражењу путева и стварању сретстава да се што више паралише штетан утицај последица привредне кризе, и подигне и учврсти поверење у нашу животну снагу и у нашу јавну платну способност. (Одобравање и плескање).

Политика наше Народне банке биће и остаће у режиму ове Краљевске владе савршено слободна и у складу са потребама наше народне привреде. Она неће ни у ком случају бити оптерећена за рачун Министарства финансија ван законом предвиђеног оквира. Политика Народне банке, која се води и развија у пуној сагласности са Министром финансија, довољно је еластична да обезбеди подмирење сваке здраве тражње кредита, а при том је и довољно опрезна, с обзиром на захтев ликвидности, који је један од основних услова рада емисионог завода. Овако вођена, наша Народна банка пружа нам са своје стране најбољу гаранцију за чврстоћу нашег новца.

Оваква политика емисионог института на једној страни, и солидно уравнотежени државни буџет на другој страни, најбоље су нам оружје, да одбијемо насртаје на нашу народну валуту ма од куда они долазили. И, кад смо данас уплћени у трговинским односима са иностранством на нове путеве и нове начине рада, ми ћемо умети и њих изабрати и подесити их тако, да нам привредни и валутни интереси наши вазда буду и остану у пуној хармонији. Ти путеви и ти модалитети су тешки, али са искреном вољом и истрајним радом, они ће бити савладани.

Више но четири петине (84,28%) нашег платног промета са иностранством обавља се путем клиринга. Овај нам начин рада заштићује валуту, али с друге стране у већини ствара тешко остварљива потраживања у иностранству. Отстатак платног промета треба да нам у првом реду обезбеди покриће наше највеће пасивне ставке у платном билансу, а то су наше иностране јавне обавезе. Да омогући потребна сретства за трансфер, држава је раније одузимала нашој извозној трговини највећи део, до 80%, примљених девиза. У споразуму са Народном банком, ова квота је спуштена већ на 50%, а наредних дана већ, она ће бити сведена чак на једну трећину. Остављајући овако извознику, да се валутно користи са пуне две трећине примљених девиза, даћемо нашој извозној трговини одлично сретство, да од сад са нашим привредним производима лакше крчи своје путеве ка спољним потрошачким тржиштима. (Живо одобравање).

И у наредној буџетској години политика Краљевске владе кретаће се ка јачању и појевтињавању кредита. (Плескање). Скуп новац једна је од највећих препрека за подизање привреде. (Повици: Тако је!) Јевтин кредит отвара могућност најши-

рем учествовању у привредној делатности свих привредно стваралачких снага. (Одобравање). Преко њега и помоћу његовом условљава се бујност привредних комбинација и у производном и у трговачком правцу, комбинација које су данас јако оружје у светској привредној затегнутости.

Велики програм јавних радова, Краљевска ће влада, још интензивније, продужити и у наредној буџетској години. (Бурно пљескање). Недаће, које нам је нанела неродна прошла година, поред ванредних напора државне благајнице за циљеве прехране, који се пењу на 36 милиона динара, те недаће доста су ублажене јавним радовима, који су се због благе зиме продужили и у зимским месецима. Циљ ових радова није само да се њима изграде и створе опште корисни објекти. Њихова је социјална страна још јача, јер се њима даје рада потребнима а неупосленима. Њима се јача потрошачка снага удеоника и стварају услови за живљв унутарњу размену. (Одобравање и повици: Тако је!)

За реактивирање нашег привредног живота од пресудне су важности и регулисање земљорадничких другова, (Опште бурно одобравање) а у вези с тим и санирање наших новчаних институција. (Живо одобравање). Решење ових двају крупних проблема, неће се и не сме се вршити ма каквим експериментима ни у погледу улога на штедњу, ни у вези са нашом народном новчаницом. Вредност динара и штедни улози не смеју се дирати. За то има других путева који ће нас довести ка циљу. Између села и вароши мора да се воспостави стари топли однос привредног поверења. И кад се поврати кредит земљорадников, живнуће нам цела земља. (Одобравање и бурно пљескање).

14 октобра, односно 1 новембра прошле године истекла је важност закључених споразума са иностраним имаоцима обвезница наших спољних зајмова, према којима су нашој држави биле одобрене извесне олакшице девизне природе за исплату доспелих купона поменутих зајмова, за време од 3 године. Како је финансијска и монетарна ситуација земље, која је и диктовала закључење ових споразума, захтевала, међутим, давање даљих олакшица од стране иностраних поверилаца, то је са претставницима ових последњих приступљено вођењу нових преговора, који су окончани потписивањем једног пројекта за нов споразум следеће садржине :

„Интересна служба по државним и спољним зајмовима врши се за даљне две године, на тај начин, што се од вредности сваког доспелог купона исплаћује 15% у девизи и 55% у новим 5% фундинг обвезницама које ће се амортизовати у року од 22 године. Остатак од 30% вредности купона олобрава се у корист наше државе и намењује образовању једног специјалног амортизованог фонда, из кога се врши откуп обвезница првобитних зајмова”.

Упоређен са ранијим споразумима, нови пројекат споразума приказује се као осетно повољнији за нашу државу и у буџетском и у чисто девизном погледу. Плаћања у страниј валути, за време прве две године његове примене, остају у главном иста као и по ранијим споразумима и ако је исплата у готову по сваком купону повећана од 10% на 15%. За све остало време, ова плаћања износе осетно мање од ранијих, захваљујући постигнутом отписивању скоро читаве једне трећине вредности купона. Ово делимично отписивање

дуга омогућило је једновремено и смањење буџета државних дугова, који је, у приложеном предлогу сведен у знатној мери и утврђен према стварним потребама плаћања.

Господо народни посланици, добра финансијска политика мора се кретати на подједнаком отстојању између буџетског расипништва и претеране буџетске штедљивости. То су две крајности, од којих прва доводи до рушења државних финансија и државног кредита, а друга, нарочито ако је праћена дефлацијом кредита изазива загушивање целокупног привредног живота.

Буџетска равнотежа је свакако нужан, али не и довољан услов финансијске консолидације и привредног напретка. Држава мора, поготову у периоду кризе предузимати одважне мере на пољу кредита и пореске политике, како би појачала ток привредног живота. Довољно је да погледамо примере великих и искусних држава које троше огромне милијардске кредите за сузбијање незапослености, стварањем јавних радова. Као што сте чули из мојих излагања, овим принципима, разуме се, у границама наших привредних способности и прилика, руководила се од свог почетка финансијска политика Краљевске владе, инаугурисана од стране г. др. Милана Стојадиновића. (Пљескање са узвицима: Живео!).

Приказујући вам овај предлог буџета за наредну 1936/37 буџетску годину, ја сам настојао да вас убедим, да је он рађен у циљу да послужи као реална, солидна и искрена база за подмирење јавних потреба. Он је резултат многобројних, разноврсних старања о којима Министар финансија мора да води рачуна. У процењивању вредности овог буџетског предлога, не треба сметнути са ума све оне напоре који су се морали учинити, како на страни државних потреба тако и на страни пореских извора.

Нови буџет ће бити извршиван под условима које ће створити она привредна ситуација каква буде владала у току 1936 године, односно у току 1937 године. Каква ће бити та ситуација немогуће је рећи унапред. У овом погледу, са правом можете очекивати од Краљевске владе и од Министра финансија да ће брижљиво ценити стварну платежну способност народа. Мени је част изјавити, да ће се Краљевска влада у овоме погледу у току извршења буџета за 1936/37 годину будно старати, да изврши своју дужност до краја и да извршење буџета обезбеди под што нормалнијим условима, имајући стално пред очима привредне прилике и пореску моћ нашега народа. (Пљескање.)

Вама су, господо народни посланици, познате све оне многобројне и одлучне привредно-финансијске мере, које је Краљевска влада за последњих осам месеци предузела да би оживела народну привреду и оздравила јавне финансије. Ове мере су сувише близу нас, да би се могле проценити по својој правој важности, али оне несумњиво већ производе своје корисно дејство и њихове последице ће у будућности бити још повољније.

Гласајући за предлог буџета за 1936/37 годину, Народно претставништво ће омогућити Краљевској влади да и кроз наредни буџетски период успешно продужи своје дело финансијске консолидације земље и сређивања наших економских и политичких прилика. (Бурно и дуготрајно пљескање са узвицима: Живео!)

Претседник Стеван Ђирић: Господо народни посланици, како је време поодмакло, допустите да ову седницу затворим и да пређемо на утврђивање дневног реда за идућу седницу. Сутра је четвртак и, према Пословнику, требали бисмо да ставимо на дневни ред претрес интерпелација. Међутим, како ја немам ни једну интерпелацију коју бих, у сагласности са надлежним г. министром, могао ставити на дневни ред, предлажем да и сутра наставимо буџетску дебату. За дневни ред, према томе, предлажем: Продужење претреса у начелу

предлога буџета државних расхода и прихода са предлогом финансијског закона за буџетску 1936/37 годину.

Прима ли Народна скупштина овај дневни ред?
(Прима!)

Објављујем да је предложени дневни ред примљен. Са вашим пристанком, закључујем ову седницу, а наредну седницу заказујем за сутра, у 10 часова пре подне.

Седница је закључена у 14 часова.